

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXIII рік видання. № 232, жовтень, 2013

*І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...*
М. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактор - Іван Ребошапка
Секретар редакції - Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідещук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Здобутки Наукового товариства імені Шевченка і румунська культура*
- ❖ *Подвиг «українського Златоуста»*
- ❖ *Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (IX)*
- ❖ *І подались олтенці з Трайстою до Італії*
- ❖ *Перлини всесвітньої літератури Батько італійської літератури IV*
- ❖ *Іменини (Оповідання із циклу «Промахи»)*
- ❖ *Гуцульщина в епістолярній спадщині Михайла Коцюбинського*
- ❖ *Чужий час (Афоризми)*
- ❖ *Спогади про вечорниці*
- ❖ *Небилиці з дідусевої скарбниці: Лісорубські пригоди*
- ❖ *Лісні та ліснюк (Легенда)*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

**До 140-річчя від заснування
ЗДОБУТКИ НАУКОВОГО
ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА
І РУМУНСЬКА КУЛЬТУРА**

Утворене 1873-го у Львові 140 років тому, Наукове товариство імені Шевченка своєю діяльністю набуло статус багатoproфільної академічної установи, яка своїми заходами та друкованими здобутками стала рушійною силою формування та розвитку української науки кінця XIX – першої половини XX ст. і відіграла певну роль у розвитку народознавчих дисциплін сусідніх народів, включно і румунського.

Товариство постало з ініціативи українського наддніпрянського письменника Олександра Кониського і мало назву Літературне товариство імені Т.Шевченка. Передумови його виникнення у столиці Галичини створили стимульований Шевченоковою духовною спадщиною поступ українського національного відродження за обставин заборон українського розвитку на теренах підросійської України зокрема після Валуєвського циркуляру 1863 р. про заборону української мови та ліберального ставлення до українства в Австро-Угорській імперії.

Згідно із статутом Товариства, його членами могли бути лише галичани, громадяни Австро-Угорщини. Цього статусу набули Юліан Романчук, Омелян Огоновський, Олександр Огоновський, Корнило Сушевич, о. Стапан Качала, Лонгин Лукашевич, Теофіл Барановський.

З ініціативи Олександра Барвінського, підтриманої Олександром Кониським та Володимиром Антоновичем, на загальних зборах 13 березня 1892 року прийнято новий статут, назву Літературне товариство змінено на Наукове товариство ім. Т.Шевченка (акронім: НТШ) і в його рамках створено три секції: Історико-філософську, Філологічну і Математично-природописно-лікарську. Першим головою реорганізованого НТШ став 1892 р. Юліан Целевич, автор славнозвісної праці про карпатське опришківство, особливо цінної і для вивчення питань румунського опришківства. Наступним головою НТШ (1893-1897) був Олександр Барвінський. У його період налагоджено видавання публікації «Записки НТШ» (ЗНТШ), значної і для румунської культури.

За рекомендаціями Володимира Антоновича, 1894 р. до Львова прибув майбутній видатний

український історик Михайло Грушевський, який 1895 р. зайняв посаду завідувача кафедри історії Львівського університету, став членом НТШ, створив у його рамках Археографічну комісію, з 1895 р. почав редагувати «Записки НТШ».

1897 року в історії НТШ відбувся значний момент його висхідного розвитку: головою Наукового товариства ім. Шевченка, а також головою Історично-філософської секції НТШ обрано Михайла Грушевського, завдяки якому у період його головування до 1916 р. НТШ зазнало особливого розвитку. Це – і завдяки запровадженню до Товариства елітарного корпусу провідних вчених – дійсних членів НТШ та приєднанню великої когорти славних вчених Європи. Членами НТШ, крім видатних вітчизняних науковців, як В.Антонович, Ф.Вовк, К.Левицький, В.Охрімович, Іван Крип'якевич, Михайло Лозинський, Володимир Шухевич, Іларіон Свенціцький, О.Огоновський, Ф.Колесса, Степан Смаль-Стоцький, Сергій Єфремов, Василь Щурат, Михайло Возняк, Іван Верхратський, крім представників стислих наук – Іван Полкуй, Ігор Горбачевський, Володимир Кубійович і ін., були і численні іноземні науковці, серед яких Альберт Ейнштейн, Александер Брюкнер, Ян Бодуен де Куртене, Давид Гільберт, Альфред Енсен, чернівецький професор автор численних праць про гуцулів Раймунд Кайндль, Фелікс Кляйн, автор славнозвісної праці про старослов'янську мову Андре Мазон, Томас Масарик, чеський автор праці про слов'янські старожитності Любор Нідерле, відомий фізик Макс Планк, видатний славіст докладно обізнаний і з румунською філологією Ватросла Ягич та інші.

Інтелектуально-організаційним осердям НТШ у період цього плідного етапу діяльності Товариства була «золота трійця»: Михайло Грушевський – голова НТШ, історик, Іван Франко – голова Філологічної секції, Володимир Гнатюк – науковий секретар НТШ, завідувач фольклористичної й етнографічної діяльності.

(Продовження на 4 стор.)

ЗДОБУТКИ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА І РУМУНСЬКА КУЛЬТУРА

(Продовження з 3 стор.)

Наукове товариство ім. Шевченка відіграло велику роль у становленні і появі таких загальноукраїнського значення публікацій, як газета «Діло» (з 1880 р.), двотижневик «Зоря» (1885-1897) та «Літературно-науковий вісник» (1898-1913). У ще більшій мірі, особливо для румунської культури, мають серійні видання НТШ, як, наприклад, «Записки НТШ», з яких під редакцією М.Грушевського вийшло 107 томів. Немале значення у розробці давніх румунсько-українських відносин, широко трактованих у монографіях сучасних румунських істориків та у друкованих зараз у ж. «Revista istorică» статтях мають серійна збірка «Жерела до історії України-Руси» (22 томи), «Збірник Історико-філософської секції» і, розуміється, багатотомна праця Михайла Грушевського «Історія України-Руси».

Для румунського мовознавства і літературознавства корисними можуть бути серія НТШ «Пам'ятки українсько-руської мови і літератури» (8 томів) та «Збірник Філологічної секції».

Незважаючи на досить багату дотеперішню наукову літературу, мовні румунсько-українські відносини підлягають ще детальнішому вивченню. Серед них – кілька аспектів. Найдавніший з-поміж них стосується старослов'янської мови, яка у Румунських Князівствах до певного періоду їхньої історії була мовою художньої (церковнослов'янської) літератури, культури та адміністрації. Вживану на румунських землях старослов'янську мову сучасні румунські мовознавці поділяють на кілька регіональних редакцій. Писані у молдавській канцелярії документи, наприклад, вони відносять до так званої слов'яно-руської редакції. Українські елементи цієї редакції навіть у наш час ще сприймалися як «руські», тобто, мовляв, неукраїнські, і лише згодом, завдяки усвідомленню терміна «руський» як синонім терміна «український» та обізнання (хоча у загальному) із специфікою української мови почалося і належне усвідомлення української мовної складової цих документів. Подальше вивчення цього аспекту «напрошується» само від себе. А в царині мовно-діалектних румунсько-українських відносин без

видань НТШ просто не можна обійтися, якщо візьмемо до уваги досконалі (не перевершені сучасними) фонетичні записи, здійснені особливо Володимиром Гнатюком. Відомо, що всяка літературна мова має «кровні» зв'язки з діалектами, як правило, не тільки з нею спорідненими, а то і з суміжними. У цьому випадку українська діалектологія має велике значення у поясненні еволюції ряду явищ історії розвитку румунської мови, як і навпаки, румунська діалектологія у поясненні явищ історичного розвитку української мови.

Олександр Кониський - ініціатор створення НТШ

Окрему увагу заслуговують публікації НТШ для належного вивчення серед румунів приналежності українській культурі давніх її пам'яток, як граматики Мелетія Смотрицького чи Лексикон Памви Беринди й інші давні українські книги.

Перефразовуючи славнозвісного румунського слависта Іоана Богдана, який зовсім оправдано застерігав, що вчений, який хоче займатися вивченням румунської мови, у певній мірі повинен бути і славістом, можна теж уповні оправдано стверджувати,

що літературознавець, який цікавиться давньою румунською літературою, у достатній мірі повинен бути обізнаний з давньою українською літературою (і не тільки, розуміється). Дане ідеальне становище, на жаль, у нашому випадку підтверджується не багатьма прикладами. Зі всіх попередніх і сучасних авторів праць про давню румунську літературу можна назвати лише імена двох. Один з-поміж них – це колишній вихованець Київського університету, учень українського літературознавця В.Перетца Штефан Чобану, автор цікавої праці про Іоанікія Галяттовського у контексті румунсько-українських літературних взаємин. А інший – це наш сучасник, колишній випускник українського відділення Бухарестського університету, згодом – повний професор даного відділення, далі – Факультету (румунської) словесності (Facultatea de Litere), член Румунської Академії, на жаль, передчасно померлий Дан Хорія Мазілу (20.IV.1943 – 16.IX.2008), який у почергових числах «Нашого голосу» в рубриці «Староукраїнські книги і румунська культура» надрукував низку цікавих статей про маловідомі (а то й зовсім невідомі) досі аспекти українсько-румунських літературних відносин,

виявляючи українські впливи у давній румунській літературі. Набагато ширше присутні матеріали давньої української літератури (поряд з іншими) у його румуномовних монографіях про гербові вірші («Udriște Năsturel», 1974), про барок у давній румунській літературі («Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea», 1976), про книгу, на тему якої Іван Франко захистив свою докторську дисертацію у Відні («Varlaam și Ioasaf. Istoria unei cărți», 1981), про Ренесанс в румунській літературі («Literatura română în epoca Renașterii», 1984), про румунську ораторську прозу («Proza oratorică în literatura română veche», vol. 1-2, 1986-1987) і ряд інших.

Зв'язки румунської культури з діяльністю львівського НТШ проявлялися і в новіші часи. Іван Франко, наприклад, був зацікавлений і навіть налаштовував можливість приїхати до Румунії з метою знайдення румунських дописувачів до керованої ним львівської публікації, і навпаки, популяризації української літератури в Румунії. Перші відомості про румунську літературу, до речі, поширювалися у львівських публікаціях. Класик і найбільший поет Румунії Міхай Емінеску вперше став відомим українському читачеві 1903 р. у Львові, завдяки кільком перекладам з його творчості, зробленими В.Щуратом.

Особливо багатими виявилися публікації львівського НТШ з області української етнології, як «Етнографічний збірник» (40 томів великого формату), «Матеріали до українсько-руської етнології» (22 томи), п'ятитомник Володимира Шухевича «Гуцульщина» і інші, без яких не можна уявити наукове вивчення певних ділянок румунської етнології, наприклад, колядкової звичаєвості і пов'язаної з нею колядкової пісенності. Професор Львівського університету і член тамтешнього НТШ Іларіон Свенціцький у відомій своїй праці з 1933 р. «Різдво Христове в поході віків (Історія літературної теми і форми)» тематичні групи колядок за їх адресатами проілюстрував і румунськими прикладами. А яський університетський професор Петру Караман (1898-1980), який із шести семестрів своєї спеціалізації у Польщі (1925-1928), другий семестр провів у Львові (решту – у Кракові й деінде), відвідував лекції з української мови Яна Яніва та з української літератури Богдана Лепкого, особисто познайомився з (уже хворим) Володимиром Гнатюком, і на основі надрукованих ним українських колядок

Будівля НТШ у 1898 році

(«Етнографічний збірник», т.35-36, Львів, 1914) зумів виокремити у своїй докторській дисертації «Obrzęd koledowania u Słowian i u Rumunów» (надрукований у Кракові 1933 р.) спільний українсько-румунсько-біолгарський тип колядування. Видані львівським НТШ публікації для Карамана часто були одиничними джерелами, оскільки в них по-науковому подавалися давні, часто архаїчні добре збережені форми народної культури. Саме тому-то у багатьох працях Карамана українські матеріали «щедро» використовувалися, в інших же, надрукованих посмертно у наш час (і в деяких ще ненадрукованих) вони становлять власну тему дослідження.

На превелике щастя румунських вчених (які знають українську мову) і, безперечно, румунських українців чимало з друкованих томів серій львівського НТШ шляхом обміну чи донатів (= аспект, який ще слід вивчити) попали до Бухарестської бібліотеки Румунської Академії, і сучасні та майбутні румунські науковці повинні виявляти щире вдячність львівським установам і щедротним особам, які, крім широкого обміну виданнями з науковими установами і бібліотеками світу (у 1909 р., наприклад, обмін здійснювався з 244 установами в 28 країнах), не оминали сусідню Румунію. Зв'язки Румунії зі Львовом, до речі, давні і дуже багаті, але надто мало досліджені. Цим питанням повинні б зайнялись сучасні дослідники і виявити факти, на яких здавна будувалися «мости» сусідської дружби, взаємодопомоги та взаємовигоди, і зміцнювати ці «мости» сьогодні, як цього прагнуть народи об'єднаної Європи і Україна, яка щиро бажає приєднатися до них.

Ірина МОЙСЕЙ

ПОДВИГ «УКРАЇНСЬКОГО ЗЛАТОУСТА»

Понад 300 років тому, а саме в жовтні 1705 р., в Києво-Печерській лаврі вийшла остання четверта частина книги «Життя святих» Дмитра Туптала, яка аж до XIX ст. включно була, мабуть, найбільш видавана і читана народом (після Євангелій). Відомо, що вона була настольною книгою Миколи Гоголя, мала великий вплив на Тараса Шевченка, Івана Огієнка (митрополита Іларіона). Останній поклав багато зусиль і часу на дослідження життя і творчості Дмитра Туптала і його грандіозної праці, якій він присвятив 20 років свого життя.

«Четї мінеї» – так у давнину називали «Життя святих», тобто читання святих по днях відповідно з церковним календарем. Їх складання пройшло довгий шлях перетворень від невеликих розповідей до повного опису життя святих. В XVII ст. в колах київської вищої духовної школи, заснованої святителем Петром Могилою, виникає думка про необхідність створення повного зібрання «Четї мінеї», викликана, в першу чергу полемікою із західною церквою. В цей час в Україні відчувався недостаток подібної літератури, бо ж після Святого Письма «Життя святих» були основним джерелом християнських релігійних і моральних повчань.

Перші кроки до здійснення цього задуму зробив ще Петро Могила. В Києво-Печерській лаврі розуміли необхідність продовжити роботу Святителя, але вважали, що для здійснення такого задуму потрібна ціла колегія вчених мужів. Тоді ніхто не міг й припустити, що з цією титанічною роботою справиться одна людина.

Народився Дмитро Туптало в грудні 1651 року в родині козацького сотника Сави Туптала в маленькому містечку Макарові, що на Київщині. При хрещенні хлопчику дали ім'я Данило. Коли родина переїхала до Києва, набожний батько віддав одинадцятирічного сина на навчання у Києво-Могилянську колегію. Хлопчик одразу виявив неабияку схильність до богословних наук. Він засвоїв грецьку, латинську, польську і церковнослов'янську мови, вивчав поезію і риторіку, оволодів прийомами і оборотами мовлення, які у майбутньому застосовував у своїх проповідях і творах.

Після закінчення навчання Данило поселяється в Кирилівському монастирі, де в 1668 році приймає монаший постриг, і його нарекають Дмитром. Вибір монастиря був не випадковим. Його батько Сава Туптало довгі роки був ктиторм Кирилівського монастиря і Кирилівської церкви, в якій і був похований після смерті на 104-му році життя. Там же поховали і його дружину Марію. До речі, про набожність родини Сави Туптала свідчить і той факт, що всі його діти прийняли постриг. Окрім єдиного сина Дмитра, три його доньки стали монахинями і були ігуменями Йорданського монастиря

на Поділлі, після смерті їх теж поховали у Кирилівській церкві. Лише Дмитра доля відірвала і завела далеко від його родини.

Сім років провів Дмитро в Кирилівському монастирі, крім монаших справ займався і науковими. Тут же був висвячений в ієродиякона. Про неабиякі здібності молодого монаха довідався Чернігівський архієпископ Лазар Барановича. І вже в травні 1675 р., коли освячували церкву Свято-Троїцького Густинського монастиря, що неподалік міста Прилуки, Дмитро Туптало був рукопокладений в сан священника і за особливі ораторські здібності призначений кафедральним проповідником. Далі почалось його мандрівне життя проповідника Слова Божого. Він обійшов майже всю Литву і Волинь, на його проповіді в монастирях і церквах збирався люд, як ніколи досі. З уст талановитого проповідника Слово Боже звучало захоплююче і переконливо. В цей же період пише книгу «Руно орошенное», в якій описує чудеса від ікони Пресвятої Богородиці Ільїнського монастиря в Чернігові. Оцінивши цю працю, Київський архієпископ Варлаам Ясинський в 1683 році запропонував Дмитрію поселитися в Лаврі і зайнятися складанням книги життя святих. Лавра і справді була найкращим місцем для такої роботи, і Дмитро повністю занурюється в працю. «Да не буде ми солгати на святого» – таким був головний принцип його роботи. У щоденнику, який він вів, Дмитро Туптало зізнається, що йому неодноразово являлись святі і допомагали в цій праці.

Сприятливими умовами Лаври Дмитро користувався недовго. Гетьман Іван Самойлович викликає його служити в гетьманській резиденції Батурині. Ставши там ігуменом Свято-Миколаївського Крупицького монастиря, продовжив розпочату в Лаврі справу, тут же і закінчив підготовку перших двох книг «Життя святих». На прохання і чесне слово гетьмана Самойловича із Москви від патріарха Іоакіма Дмитрові Тупталу прислали Макарієві «Великі Четї Мінеї». Крім того для його роботи розшукувались найкращі праці не тільки в Московщині, але і в Європі. Так він використовував матеріал із Святого Письма, творіння отців і учителів Церкви, грекомовні «Життя» візантійського церковного письменника Симеона Метафраста, збірник «Житій» латинського абата Лаврентія Сурія, численні літописи, патерики і прологи.

Коли перша книга була готова до друку, виникли труднощі. В ті часи Київська митрополія уже підчинялася Московській, і хоч Московський патріарх Іоакім віддав Києво-Печерську лавру під повне розпорядження Київського патріарха, все ж таки право на друк залишив за Московською. Тому, щоб почати друк «Мінеї»,

необхідним було благословіння Московського патріарха. Дмитрові Тупталу разом із наступником гетьмана Самойловича Іваном Мазепою, який, як і його попередник дуже прихильно віднісся до цієї справи, довелося їхати до Москви. Оскільки в цей час було заборонено друкувати українською і навіть вживати слово Україна, обоє доклали

неймовірних зусиль, щоб отримати від Московського патріарха благословіння. Не зважаючи на напружені стосунки з Москвою, у червні 1688 р. архієпископ Варлаам почав друк першої книги «Життя святих» Дмитра Туптала. На початку 1693 року була готова друга книга, але якраз тоді до його рук потрапили книги «Життя святих» («Acta Sanctorum») Боланда – знамените видання західних богословів у 18-ти томах. Користуючись новим джерелом, виправлення і доповнення другої книги затримало її друк майже на рік. Крім того, в цей же час (1694 р.) Дмитра Туптала призначають ігумена Глухівського Петропавлівського монастиря, звідки він і посилав закінчену другу книгу на одобрення до Московського патріархату. Тут він починає роботу над третьою книгою, але невдовзі його переводять у Київський Кирилівський монастир і майже одразу в Єлецький Успенський монастир в Чернігів. 20 липня 1697 року в Успенському храмі архієпископ Іоан Максимович зводить отця Дмитра в архієпископа. Але і тут він затримався не надовго. В 1699 році його знову переводять, на цей раз в Новгород-Сіверський, в Спасо-Преображенський монастир. Тут він закінчив третю книгу «Життя святих» і це був останній монастир, яким він управляв. Звідси його призвали на архієрейську службу.

Всі ці часті переїзди, зміни місця проживання, безперечно перешкождали його роботі над «Життями святих».

А в 1701 році наказом царя Петра I отець Дмитро несподівано був викликаний в Москву – це не віщувало нічого доброго. І справді, в рідну Україну йому більше не судилося повернутися ніколи. Спочатку його призначили архієпископом в далекий і чужий Сибір, в Тобольск. Дмитрій Туптало, виснажений постійними переїздами, важко захворів, він дуже переживав, що доведеться покинути рідну землю і через недуги не зможе докінчити працю над «Життями святих». Чи то внаслідок листа, якого він написав Петру I, чи з інших причин, цар змилювався і відмінив указ, але і в рідну Україну не відпустив. Отця

Дмитрія перевели в Ростов. Так на початку 1702 року він стає митрополитом Ростовським. Вражений невіглаством місцевих священників, занурюється в просвітницьку діяльність і на власні кошти засновує духовне училище, яке почало працювати за програмами українських семінаріїв. Не занедбуючи церковні справи, продовжував писати, часто жертвуючи відпочинком. 9 лютого 1705 року він закінчив роботу над четвертою книгою «Життя святих» і одразу ж відправив її в Київ до друку.

За життя Святителя Дмитра чотиритомна книга «Життя святих» була надрукована один раз. Він помер 28 жовтня 1709, його знайшли в келії мертвим стоячи на колінах перед іконою Богородиці. А вже через два роки після його смерті Києво-Печерська лавра почала перше перевидання, яке тривало з 1711 по 1718 рік. Обидва збереглися до наших днів і свідчать про живу мову автора, який писав хоч і церковнослов'янською, але простою і доступною народу мовою, часто вкрапляючи українськими словами, використовуючи наголоси, притаманні українській мові. В 1740 році Священний Синод зупинив видання «Житій» з вимогою виправити твір. Тим не менше, Києво-Печерська Лавра на власний ризик продовжила їх видавати і, схитруювши, ставила на титульній сторінці рік попереднього видання. З часом українські слова і наголоси в творі Святителя Дмитра були виправлені на російські, були внесені поправки в окремі житія. З 1759 року почала виходити виправлена версія «Життя святих» мовою, на якій Дмитро Туптало ніколи не говорив і ніколи не писав. Відомо, що свої проповіді і релігійні вірші він писав сучасною в ті часи українською мовою. Дослідивши його життя і творчість, Іван Огієнко дійшов висновку: «...не Святитель винний у тому, що його твори перекладали на мову російську і видають їх за культурні цінності російські. І не Святитель винний у тому, що його, українського патріота, росіяни обманно зробили росіянином. І не Святитель винний у тому, що його, святого українського, фальшиво записують до святих самої російської церкви».

Тому й не дивно, що в «Історії російської літератури» 1907 року видання було сказано, що в часи Дмитра Туптала Москва потребувала допомоги київлян в освіті і книжкових справах, бо москвичі часто не знали навіть елементарного.

Сучасне XII-томне перевидання «Життя святих» Дмитра Туптала

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНІКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (ІХ)

Умови становлення її статусу як університетської дисципліни
викладання і наукового дослідження

(Продовження з № 230)

Україніка Бухарестського університету як окрема викладава і науководслідницька дисципліна постала і утвердилася у контексті славістики цього вищого учбового закладу, основоположником якої є Іоан Богдан (26.VI.1864 – 1.VI.1919), випускник Ясського університету (1885), який, пройшовши почергові стадії постуниверситетської спеціалізації у Відні, біля В.Ягича і Теодора фон Сікеля (1887-1888), у Петрограді, біля А.І.Соболевського і Н.П.Кондакова (1888-1889), у Москві, біля Ф.Ф.Фортунатова й інших російських філологів, у Кракові, біля Л.Малиновського (1890), 1881-го у 27-річному віці був призначений першим професором заснованої тоді ж першої кафедри славістики Бухарестського університету (однієї з трьох існуючих у цьому вузі), і в Румунії взагалі. 31 березня 1892 р. у несповненому 28-річному віці Іоан Богдан обраний повним членом історичної секції Румунської Академії. Крім функції завідувача новоутвореної кафедри, Іоан Богдан з 1898 р. був деканом Факультету словесності і філософії (Facultatea de Litere și Filozofie), короткий час проректором, згодом ректором Бухарестського університету. Він приніс також значний вклад у розробку першого регламенту, спільного для всіх румунських факультетів словесності і філософії (1887), та закону про вищу освіту (1912). З 1910 р. він був віцепрезидентом Румунської Академії, а між 1900-1906 рр. керував публікацією «Convorbiri literare» («Літературні розмови»), в якій надрукував чимало своїх наукових праць. Іоан Богдан повним правом вважається основоположником слов'яно-румунської філології як університетської дисципліни і Бухарестської славістичної школи, ширше – румунської славістики взагалі.

Підсумувавши здійснене у галузі слов'яно-румуністики його попередниками-професорами Бухарестського університету Александром Одобеску (обстеження слов'янських рукописів, друковані у ж. «Revista română», 1861-1862) та Богданом Петричейку Хаждеу (дослідження текстів, друковані у «Arhiva istorică a României», 1865-1868, у «Magnum etymologicum Romaniae»), єпископом Мелхиседеком

Штефанеску та автором першого етимологічного словника румунської мови Александром Чігак-ом, який, між іншими, надав велику (навіть перебільшену, вважають сучасні дослідники) увагу слов'янським запозиченням у румунській мові, Іоан Богдан у своїй інавгураційній лекції з місяця жовтня 1891 р. «Însemnătatea studiilor slave pentru români» («Значення слов'янських студій для румунів», надрукованої через три роки – 1894) підкреслював, що «deosebita importantă» («особливе значення») цього наукового поступу полягає в тому, «deoarece noi, abstracțiune făcând de litvani, suntem singurul popor neslav din Europa care am suferit o înrăurire directă și statomică din partea slavilor, împrumutând mai multe secole limba, literatura și cultural log» («що ми, не враховуючи литовців, є єдиним неслов'янським народом Європи, який зазнав безпосередній і постійний вплив слов'ян, запозичаючи протягом століть їхню мову, літературу і культуру»). В даній оцінці він мав на увазі старослов'янську мову (по-рум. paleoslavă, згодом – slavonă) та нею передані румунам чи здійснені ними літературні і культурні цінності. У своєму сприйнятті і розгляді мовних контактів Іоан Богдан не обмежувався тільки одним напрямом впливів (слов'янським), а наполягав і на зворотний процес – румунський вплив на слов'янські мови.

Підсумовуючи викладене в інавгураційній лекції, Іоан Богдан категорично але вповні оправдано підкреслював: «Romanistul care vrea să se ocupe de limba română trebuie să fie rână la un oarecare punct și slavist» («Романіст, який хоче займатися румунською мовою, до певної міри повинен бути і славістом». Це – подібно тому, як перед роками історик румунської мови зізнався мені, що жаліє його незнанням української мови).

Курс слов'яно-румунської філології Іоана Богдана був обов'язковим для студентів тодішньої історичної секції університету. Він прагнув, щоб даний курс відвідували б і студенти філологічної секції, які спеціалізувалися у румунській мові, але це бажання вченого збулося уже після його смерті (1919), починаючи з 1920 р. до 1947, далі – з 1948/1949 до наших днів.

З 1914 р. Іоан Богдан викладав і курс давньоруської мови, маючи нагоду, як і в своїй багатій науковій діяльності, виявляти і україністичні аспекти у контексті слов'яно-румунської філології.

Його заходами у навчальному 1898/1899 р. заведено практичний семінарій по вивченню окремих слов'янських мов (Seminarul de limbi slave).

В основному, такою була викладацька програма Іоана Богдана (про його славістично-україністичні зацікавлення йшла мова у розділі «Попередники»), його діяльність становлячи перший, тридцятирічний (точніше, 29-річний, бо він помер 1919 р.) етап славістики Бухарестського університету, і Румунії взагалі¹. У 1905 р. його вихованець Іліє Бербулеску (3.XII.1875 – 5.VI.1945) відкрив другу румунську кафедру цього ж профілю в Ясському університеті.

Другий етап історії славістики Бухарестського університету пов'язаний з діяльністю іншого учня Іоана Богдана – Петре Канчел-а (Petre Cancel, 7.III.1890 – 29.XI.1947), який спеціалізувався у Софії, Відні та Белграді (1913 – 1919) і розгорнув, окрім фольклористичної, плідну славістичну діяльність також майже три десятиліття (точніше, 28 років, з 1920 по 1947, коли помер), наслідуючи, в основному, викладацько-дослідницьку програму свого вчителя, що, правда, трохи відмінну, викладаючи, крім старослов'янської мови, і кілька курсів літератур – сербської, хорватської та російської (літографованих між 1934-1945 рр.). При керованій ним кафедрі спеціалізовані у ряді сусідніх країн його асистенти започаткували (точніше, продовжуючи започатковане І.Богданом) викладання кількох модерних слов'янських мов, Антон Балоте (Anton Balotă, 1901-1971) та Боголюб Пісаров (з 1935) – сербськохорватської, Катерина Шт.Піскупеску – болгарської, Єлена Ефтіміу (1903-1986) – чеської (з 1934) та російської, але 1938 р. вона переїхала до Клужу. Поряд з ними польський професор Стефан Глікселлі (1888-1938) викладав польську мову і літературу, надрукувавши у м. Vălenii de Munte, резиденції славнозвісного історика добре обізнаного з польськими справами Ніколає Йорґа, «Коротку історію польської літератури» та «Підручник польської мови» (Бухарест, 1938). Він викладав також і слов'яно-румунську філологію.

У цьому другому етапі історії славістики Бухарестського університету слов'яно-румунські дослідження проводив відомий історик Петре П.Панаїтеску (13.III.1900-24.XI.1967), який, спеціалізуючись у Франції та Польщі і викладаючи румунську мову у Краківському університеті, здійснив ряд цінних робіт, серед яких одна – про Петра Могили, присвячена

румунсько-українським культурним відносинам². Довгі роки викладав на історичному факультеті слов'яно-румунську палеонтологію та дипломатику учень і співпрацівник П.П.Панаїтеску – Даміан П.Богдан. Питання слов'яно-румунських відносин розробляли у цей період історики давньої румунської літератури Ніколає Картожан (1883 – 1944), Еміл Турдяну і перекладений 1938 р. з Кишинівського теологічного факультету до Бухарестського університету вихованець Київського університету, учень відомого українського вченого В.М.Перетца Стефан Чобану (1883-1950), якому належить відома праця про Іоанікія Галятовського у контексті румунсько-українських літературних відносин³. Румунсько-слов'янським контактам, зокрема питанню впливу слов'янських мов на румунську присвятив професор Бухарестського університету академік Александро Росетті (1895-1990) третій том свого трактату «Історія румунської мови» («Influența limbilor slave meridionale», 1940), в якому йде мова і про українські запозичення в румунській мові.

Після смерті Петре Канчел-а 1947 р., його заступником (suplinitor) тоді ж призначено талановитого й обіцяючого учня Александра Росетті – Константіна Раковіце, який, на превеликий жаль, зовсім невдовзі передчасно помер (18.VIII.1917-21.I.1947).

Зусиллями Петре Канчел-а та його співпрацівниками, як і стараннями істориків-славістів та професорів румунської мови і давньої румунської літератури румунсько-слов'янська філологія Бухарестського університету у другому її етапі (1920-1947) значно розширила свій діапазон. Її традиції й накреслену Іоаном Богданом славістичну програму сприйме і розробить у нових, післявоєнних, умовах Бухарестська славістична школа.

(Далі буде).

Примітки

1 G.Mihăilă, «O sută de ani de studii slavo-române la Universitatea din București» // «Romanoslavica» XXIX, București, 1992, p.15-56; Idem, «Ioan Bogdan – întemeietorul primei catedre de limbi slave din România», у колективному збірнику «Din istoricul slavisticii românești», coordonator Elena Lința, București, Tipografia Universității București, 1982, p. 21-41; Elena Lința, «Ioan Bogdan – profesorul» // «Din istoricul slavisticii...», p.42-56; Dan Zamfirescu, «Un clasic al istoriografiei și filologiei românești» // «Contribuții la istoria literaturii române vechi», Buc., 1981, p.179-182; Mihail Dan, «Despre activitatea didactică a lui Ioan Bogdan» // «Anuarul Institutului de istorie din Cluj», VIII, 1965, p.235-272 (Extras).

2 P.P.Panaitecu, «L'influence de l'oeuvre de Pierre Mogila, archeveque de Kiev, dans les Principautés roumaines», Paris, 1926.

3 Ștefan Ciobanu, «Din legăturile culturale româno-ucrainene: Ioanichie Galeatovschi și literatura română veche», București, 1938.

Ніколає ДІНКЕ, актор театру Про Арт Слатіна, поет

І ПОДАЛИСЬ ОЛТЕНЦІ З ТРАЙСТОЮ ДО ІТАЛІЇ

Нашій трупі театру Про Арт Слатіна-2010 (повіт Олт) випала щаслива нагода взяти участь у Фестивалі «Румунія – традиції та європейські цінності», на його Х-му випуску, організованому в Мілані в період 28-30 вересня ц.р. Товариством румунів Італії. На сцені міланського театру «Оскар» ми грали п'єсу «Коханки з марамороськими очима», яка народилася з-під пера Михайла Трайсти.

Автор нас супроводжував і підтримував із залу, хоч душею був із нами на сцені, що дало нам імпульс і підштовхнуло граючі з особливим апломбом, так пристрасно одушевляючи персонажів, що вистава набула високого ритму і барвистості, повністю заволодівши увагою глядачів. Наскільки їм сподобалася п'єса, ми зрозуміли після закінчення вистави, коли зал просто вибухнув аплодисментами.

У свою чергу маестро Михайло Трайста, запрошений на сцену поряд з нами і режисером вистави, помітно схвилюваний, подякував, як і всі ми, глядачам, які продовжували несамовито аплодувати. Важко описати словами радість і вдячність, яку ми тоді відчували. Радість від добре зробленої справи. Але запевняю вас,

Primăria Municipality Slatina
Școala Populară de Arte și Meserii Olt
Centrul Cultural "Eugen Ionescu"
Asociația Culturală "PROART - Slatina 2010"

Coborânce de Mihai TRAIȘTA
cu ochi de Maramureș

interpretează:
Nicolae Tony DINCĂ
Dana MITRU
Remus IORDACHE
Luminița MIȘU
Cristi Mihai CĂLĂTORU
Valerica PREDESCU

cu participarea copiilor:
Noemi Maria OROBOACĂ
Elena Luiza OTINCELESCU

Regia:
Nicu Ioan POPA
Scenografia:
Adriana Elena Valcea
Coloana sonoră:
Marius Arald FIERARU
Fotografie și sunet:
Răzvan NICOLESCU
Costume:
Viorica NISTOR
Tâmplărie:
Gheorghe TĂNASE
Lumini:
Ionuț TĂNASE

Deza... tu, Lupule,
ce caș în câmăre mea?

No, ce-o câștat și
Codru în supatu mieu!

Te am vînt...
ca m-o rugat Lupu
să-i marchez fo dai stîjeri!

що ми всі, приїхавші з Румунії, відчували, що там внизу, в залі, вібрало щось надзвичайне, щось таке, що зустрічається лише в людей, які живуть далеко від рідного краю. Це була радість відчуватися румуном там, далеко, де всі тебе порочать, де ніхто не розрізняє румунів і циганів. Це була радість, в яку бурхливо вилпалась вся туга за рідною землею, що з гіркотою ховалась в душі, як заповіт вірності їй.

Як же не радіти румунові, який живе в чужині, коли він бачить автентичних олтенців (як було повідомлено в анонсах спектаклю), граючи на сцені в народних костюмах Мараморощини-

Оашу, коли чує солодку і оксамитову говірку цього краю?

Переконаний, що в залі міланського театру «Оскар» знаходилися румуни із різних країв Румунії, але це їм ніяк не помішало протягом однієї години відчувати щось рідне і близьке.

Треба відмітити, що і тема театральної вистави була, так би мовити, файною! Автор торкається струн, які справдана існують в сільських румунських громадах, але які мало висвітлюються в літературі, мабуть, із безмірної скромності. Але, коли приховуєш ваду, це ж не значить, що вона не існує. Жінки-персонажі п'єси – гарні, але й хтиві, наче змагаються у заведенні коханців. Можна сказати, що тітка Дригута є більш-менш врівноважена, беручи до уваги її вік, але коли вона пригадує тих «три-штири» коханців, яких мала водночас, то одразу затикає рота своїм посестрам. З оповіді випливає, що це явище присутнє в громаді від самої верхівки і аж до низу, навіть бирову (сільському старості) Василю Боркут воно не стороннє. Від нього вниз цією вадою «ушкоджені» і лісничий Кодру Топор, і вівчар Лупу Чумаг', і їхні дружини. Звичайно, в усій цій плутанині знаходиться і один хитрун в особі кмітливого Йонашка Ґоруна, який розумно повертає на свою користь слабкості інших. Перечитуючи п'єсу, можна дійти висновку, що цей чоловік перетворив таку практику в хоббі, приємне заняття: «...а що робити, коли я люблю поторгуватися!» Це не означає, що у

нього немає цієї вади, тільки він підібрався аж до жінки бирова. «І це ще не погано!» – як каже вкінці п'єси персонаж.

Маестро Михайло Трайста був поблажливий зі своїми персонажами, звільнивши їх від фізичного покарання, і згладив гостроту конфліктів, даючи їм мудре рішення шляхом домовленості. Крім того, автор із симпатією дав своїм персонажам колоритні імена, які мають видимий семантичний зв'язок із їхніми професіями. Так, вівчара він назвав Лупу Чумаг' (з рум. чумаг' – палка), посилаючись на інструмент, який служить йому щоденно, лісничого звати Кодру Топор (з рум. топор – сокира), за таким же принципом, а ім'я Йонашко Ґорун (з рум. Ґорун – різновид дуба) теж має безпосередній зв'язок з його заняттям.

Це все підкреслює гарну і щире сторону душі автора, схильну до грайливості, жарту, доброго співжиття, в чому переконалися усі, хто його пізнав. Тим не менше, олтенці із Трайстою побували в Італії і залишили там за собою гарний слід, повернувшись додому, у свою чергу, з гарними спогадами в душі. Хотілося б у такому ж складі побувати і в інших краях чужини, де живуть румуни, принести їм любов, радість і усмішки, чудодійні обійми, які зцілять їхні душі, глибоко зранені тугою за рідною країною. Хай допоможе нам Бог!

**З румунської переклала
Ірина МОЙСЕЙ**

 ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Іван РЕБОШАПКА

ЄВРОПЕЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА ПЕРІОДУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ БАТЬКО ІТАЛІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (IV)

Поема-алегорія перехідного середньовічно-ренесанського періоду

(Продовження з № 231)

На краю «Чистилища» Віргілій, який до там супроводив автора «Божественної комедії» Данте Аліґ'єрі по потойбічному світі, зникає, оскільки як грішник (бо нехрещений, жив ще до Ісуса Христа) у Небесний рай не може вступати, і повертається у Пекло (у перше його коло, де йому, як і іншим нехрещеним, місце). Супроводжувачем поета стає Беатріче.

Обмившись у річці Леті, яка наділила його забуттям гріхів, яких він позбувся у «Чистилищі», та ковтнувши із неї «найсолонішу воду», Данте зізнається, що «з прохолодного струмка» (Лети – *I.P.*) він вийшов «Освіжений у цій святій купелі, / Оновлений від першого ковтка, / Готовий зводитись на зоряні стелі» – у Небесний рай, у недоступні розумінню смертних висоти, і разом з Беатріче летить туди, дивуючись, що як смертний він здатний линути, але Беатріче пояснює йому, що необтяжена гріхами людина легша ефіру і здатна летіти.

Уявлений поетом Небесний рай (описаний в одноіменній третій частині поеми «Рай») складається із семи планет-небес. У першому небі «Раю» – у небі Місяця – душі викрадених з монастирів черниць і виданих заміж. Їм недоступні більш вищі небеса, бо не дотримали даного при постригу обіцяння невинності і, як пояснює Беатріче поетові, не супротивились насильству. У небі Меркурія – душі честолюбних праведників, які, на відміну від попередніх мешканок, поступово стають божественними, бо сяють і випромінюють світло майже, як божества. У наступному небі, Венери, – душі волелюбних (здатні глибоко любити кого, – і що-небудь). Це вже духи-світила. Один з них, угорський король Карл Мартелл пояснює поетові, що людина може реалізувати свої здібності, якщо діє відповідно своїй натурі, – ідея, яку обґрунтував значно пізніше, наприклад, і Г.Сковорода у своїй концепції про «сродну працю». У небі Сонця – мудреці, як богослов Фома Аквінський, який доказує, що достоїнство царя Соломона полягає в тому, що просив у Бога розуму та мудрості не для вирішення

богословських питань, а для розумного управління народом (= один з багатьох «пунктирів» суспільних месіджів поеми Данте – *I.P.*). У небі червоного Марса – духи войовників за віру, серед яких і дух доблесного поетового прадіда, воїна Каччаґвіди, який, привітавши свого нащадка Данте, хвалить славний час, у якому він жив на землі, і який, на жаль, змінився до найгіршого стану (= один з аспектів представлення «сакральною поемою» (за оцінкою самого автора) з небесних висот земного сучасного поетові становища Італії, – інший доказ мирського змісту поеми). У цій частині представлені й інші деталі поетового середовища – його свояки, знайомі, друзі і вся Флоренція (настільки сповнена суспільно- побутовим і мирським ця «сакральна поема!»). Поет (як і герої античних поетів, його попередників) дізнається і про свою майбутню долю – вигнання з Флоренції, згодом осоромлення противників і його триумф. З неба червоного Марса Данте разом з Беатріче линуть на небо білого Юпітера, де витають душі справедливих, які своїм складом утворюють символ правосудної імперської влади – орла, що втілює ідею справедливості і пояснює поетові, що Рай не є тільки для християн, оскільки поганій християнин може бути гіршим від славного нехристиянина перса чи ефіопа. На сьомому небі, небі Сатурна – глядачі блаженні (щасливі, преподобні) спостерігають кого, – що-небудь. Серед них і дух Бенедикта, який гнівно засуджує сучасних поетових своєкорисливих ченців. У цьому небі, відмічає Данте, Беатріче стала ще красивішою і яскравішою (= доказ її наближення до божественного стану). Вона не посміхалася поетові, бо інакше, зізнається він, спопелила б і засліпила б його. Це запримічення посприяє поетові у вираженні згодом градації – найблискучішого сяння Бога, перед яким сяння Беатріче блідне.

Покидаючи сьоме небо планет, які, згідно з тодішньою птолемеївською теорією, рухаються довкола непорушної Землі-центру Всесвіту, Данте і Беатріче линуть вище, у Зірне небо, до сузір'я Близнюків, під зодією яких народився поет, вперше побачив сонце і вдихнув повітря Тоскани. З висоти

 ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

сузір'я Близнюків крізь сім відвіданих райських сфер погляд Данте паде на сміховинно маленьку земну кульку – «жменьку пороку з усіма її річками і гірськими кручами». Тут – духи великих праведників сяють, наче тисячі вогнів, і усмішка Беатріче вже не засліплює його. Теж тут Данте успішно складає перед біблійними апостолами Петром, Яковом та Іоанном своєрідний «екзамен» з питань священних але і загальнолюдських цінностей – Віри, Надії та Любові.

Доменіко Петареллі «Данте у вигнанні»

Далі, разом із супровідницею Беатріче вони возносяться на останню і найвищу область Всесвіту – у Кристалічне небо чи Первородний Емпірей, де всюди тільки іскри і квіти, тобто ангели і блаженні душі. Поетові звертає увагу сліпуча точка (Бог), верховне яскраве світло, яке не осліплює його, а допомагає знайти вищу істину. Довкола цієї сліпучої точки обертаються вогні-концентричні ангельські кола, найближчі до Бога – це серафими і херувими, а найбільш віддалені і великі – це архангели і ангели, ровесники світобудови, як пояснює поетові Беатріче, за якою він, як сам зізнається, ішов від рабства до свободи. Поет благає її, щоб і надалі стерегла за ним, щоб його дух гідно звільнився від плоті. Беатріче тільки обіцяючи усмішкою глянула на нього і повернулася до своєї святині. А Данте, споглядаючи Бога в Його осяйній триєдності, відчуває, як Любов (Бог), що рухає сонце і зірки, тягне його до Нього.

«Рай» – це місце перебування безгрішних, праведних, чистих гуш. Почерговим сходженням крізь небеса до чимраз побожніших з-поміж них подорожуючий осягає найвище блаженство – любов'ю та екстазом зливається з Богом. Зі всіх попередніх форм, відзначає Де Санктіс, у «Раю» – одне лише світло, зі всіх почуттів тут наявне

лише блаженство, зі всіх попередніх дій тут – одне лише споглядання. На відміну від драматичного і скульптурного враження «Пекла», елеґійного і живописного «Чистилища», у «Раю» домінує світлове і музичне враження. Але зображення «Раю» не є монотонним (дехто з дослідників закидає, що це – художньо менш вдала частина; можливо, бо концептуально його же власна, для неї Данте не мав аналогів) і абстрактним, бо Данте вводить в опис земного життя картини, які з небесних високостей або ганьбить, або возвеличує. Особливу увагу надає він пишній красі земної природи, що спричинюється до вживання світлих образів та пестливих порівнянь, які складають чи не найцінніший набуток ліричних окрас «Раю».

Увазі шановних читачів «Нашого голосу» пропонуємо скороченими формами пісень (24-ї, 25-ї, 26-ї, – див. 14 стор.) представити успішно складений поетом перед біблійними апостолами «екзамен» з тайнств священних істин («Рай», відмічає Ренуччі, – це гімн християнській доктрині), зміст яких (як цікаво!) образно вміщає і сугерує мирські істини, одні з яких Данте успадкував з античності і поєднав з теологічною мудрістю (що якраз і надало поемі великої художньої цінності), вони, ідеї, зустрічаючись і в наступних письменників. Апостолу Петрові (Пісня 24) Данте доказує, що відсутність Віри – це незмога смертних побачити те, що відкривається у Раю, апостолові Якову (Пісня 25) – що сутність Надії – це очікування майбутньої заслуженої і дарованої Богом слави (у випадку Данте – надії побачити свою батьківщину і бути увінченим лаврами), мотив надії-слави наявний у європейських літературах, співзвучно але і своєрідно (у зв'язку з відповідними реаліями) розроблений і в творчості Т.Шевченка. На запитання апостола Іоанна (Пісня 26) про Любов Данте відповідає, що це слово він сприймає у більш ширшому значенні – «Любов, що веде сонце й зірки в небо», тобто Бог, адже Євангеліє стверджує, що Бог – це Любов. Ідея любові, на якій світ тримається, була поширена й пов'язана з теологічним вченням у Середньовіччі, коли створювалася поема Данте, але вона відома ще з античності, як значно пізніше після Данте стверджував у своєму творі «Разговор, называемый алфавит, или букварь мира» (з ілюстрацією, на якій хлопчик-Амур кидає луком стріли у земну кулю, щоб вона...кохалася) Г.Сковорода: «Что значить кругъ міра, со всехъ сторонъ пронзень стрелами? Любовь составляетъ мір. Поминает о сем и Цицерон: Omnia vincit amor».

ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Данте Аліґ'єрі

БОЖЕСТВЕННА КОМЕДІЯ ЧИСТИЛИЩЕ

Пісня двадцять четверта

(Скорочено)

(Апостол Петро до Данте):

«Християнине добрий, зголосись:
У чому віра?» Я звернув обличчя
До сйва, звідкіля слова лились.
«Коли дозволить ласка таїні,
Почав я, – перший в раті цій хоробрій
Хай чує сповіді слова ясні! –
Це сутність у сподіваних речах
І певний доказ у речах незримих,
У цьому зміст її в моїх очах.
І знову я: «Глибин тих, що мої
Їх бачать очі, йдуть з вершини миру,
Навік позбавлені земні краї,
Буття яких спирається на віру,
Надії теж на ній самій лежать» . . .

Пісня двадцять п'ята

(Скорочено)

Якщо колись в поемі цій священній,
Де рук доклали небо і земля,
А я хилився в роботі цілоденній,
То з іншим голосу і вонни статком
Вернусь, поет, і вкриюся вінком
В хрещальні, де я світло взнав малятком,
Бо в Віру увійшов, яка цілком
Єднає душі з Богом; ради неї
Петро витав у мене над чолом.
Тут хтось (апостол Яков – *I.P.*) наблизився
в сьайній киреї

З юрби, де був і перший серед них,
Що стали по Христі архієреї:
«Ти не тремти, сміліш чоло піднось,
Бо вже дійшов сюди зі смертних спадів,
Вже й луки наші бачити вдалось
І, досягнувши правди нелюдської,
Надію, що веде всіх у любов,
Зміцнити і в собі, і в інших втроє.
Та що вона і як цвіте, промов,
І як вона твій розум покорила,
Озвася словом другий пломінь знов.
«Надія, – я сказав, – ждання то певне
В прийдешнім слави; благосний вінець –
Її ґрунт, як і життя безгрішне кривне.
З численних зір я сйаво взяв сердець,
І почуття у мене вилив щирі
Найвищий пана вишнього співець:
«На тебе хай надіються, – в псалтирі

Писав, – знайомі з іменем твоїм!»
І я: «Святе письмо, старе й нове,
На здруження вказало непреложне
Душ з Богом, і в мені цей дух живе».

Пісня двадцять шоста

(Скорочено)

Коли я знітився із зором згаслим,
То з пломеня, який його згасав,
Почув я голос (апостола Іоанна – *I.P.*),
що звернувся з гласом

До мене так: «Як зір твій осклянів,
Уражений із вигляду могого,
То втішся хоч самим лиш звуком слів.
Тож починай: скажи мені, до чого
Летить душа твоя, й забудь свій страх,
Бо змерхнув зір твій, а не вмер від того.
Я мовив: «Ліки волею благою
Вже йдуть, коли у зір, як в отвір брам,
Вона (Любов – *I.P.*) ввійшла яскравістю яркою.
Найвищого святого блага храм –
То альфа і омега книг, що втішив
Себе я ними, бо Любов зрю там».
І мовив (ап. Іоанн – *I.P.*): «Ще раз на сита густі
Ще перевірю. Тож які підстави
Твоїй стрілі знайшлись в такій меті?»
І я: «Філософічні всі розправи
І впливи, що з небес до нас летять,
Карби дали мені Любові й слави;
Бо благо, як його за благо взяты,
Вогні Любові в'є, тим більш розквітлі,
Чим добрістю багатша благодать.
Хай той свої зусилля основані
З великою Любов'ю направляє,
Хто правду зрить, бо доказ в ній одній.
Цю правду розумову розстеляє
Той, хто мені довів, що ту Любов
Найперше сутність вічна виявляє.
Це розстеля Творець світобудов:
«Я благо покажу тобі, як просиш», –
Мойсею мовлячи, щоб був готов.
«А може, й інші струни в'яжуть з любим?
Скажи, щоб відповідь ясна була, –
Яким тебе Любов кусяє зубом?»
І мовив я: «Усі ті мордування
До Бога серце благосно ведуть
І зміцнюють Любові поривання.
Бо путь всесвітня, і моя вся путь,
І смерть Його, мого життя заради,
Чого, як я, всі віруючі ждуть.
Зелене листя, що у ріст пішло
Навік в саду, вславляю я уроче, –
Мене з садівником воно звело».

Переклад Євгена Дроб'язка

Павло РОМАНЮК

СИМФОНІЯ ОСІНЬОГО ПРОМІННЯ

СФЕРА ЗІ СВІТЛА ОКА

*в круговерть,
розмотуючи
рожеві жили
мого нетерпіння...*

*Завтра вівторок...
Сизі орли
вже вилетіли
з оболонки сфер,
заокруглених в мені.
Я приїду,
таїну принесу,
на одному
з талерів
з Гетсеманського саду,
мов голову святого
Івана...
Хмари почуття
розтолучу,
травою заповню
невимовлені слова
для тебе.
В ополудні
замовлю клаптик тині
для твоєї стопи,
срібною стрілою
зрушу
з-під твого серця
запах пташиних крил
з північного польоту
твого тіла...
В середу буду співати
на розі місяця
симфонію проміння,
ноктюрн намалюю
на твоїх персах,
щоби й місяць
наволошки впав,
як ти будеш йти
до мене,
в мою юрту
з-під журби...
Буду думати
тільки
про твою молитву –
магніт гранословний...
Я радий за тебе,
що танці завела
ти у вівторок...
Босе сонце
і воно стало*

*в круговерть,
розмотуючи
рожеві жили
мого нетерпіння...*

НА ГАВАНІ...

*На гавані,
серед інію поцілунків,
яким ти обрамила
мою душу,
засіли червоні птахи
неозорого моря...
Мати чекала мене
на палубі вітру,
але я клубочився
у твоїх поцілунках,
підопирав зефір
з-поза океану
лівим плечем...*

ВЕСЛО ЗОРУ

*По кому б'ють дзвони? –
прошепотів
у відлунні,
падаючи
листок тополі
на це зелене лоно
протореної кониками
стежки...
Ранок вийшов
прогуляти
на цвинтар,
сів вороном
на похилені хрести –
знаки питання...
у вітер гравсь
в піджмурки
з хризантемами,
що коло тину,
де
вчорашій промінь
завис у чеканні
туги дзвонів...
Скоро вже буде*

*й полудень...
Мати вирядить сина
в поле,
маків назбирати...
Можливо,
дівчина підстрелить
із рогатки місяця
перепела...
От і буде на снідачок!..
Дзвони
взялись за руки
і майнули за село...
А я перетворивсь у звук
і... лунаю
для вас,
розвеслюючи
безмежне поле
осені
із зору...*

З ГЛИБИН....

*Горить любов ув океані,
де медузи*

Мал. Михайла ТРАЙСТИ

*снуть з води
глибинний рай,
у серці райдуга цвіте,
як тиха Муза
пливе по мені,
мов зі скелі водограй,*

*тріпочуть листя
на раменах брів,
цілує вона шепіт
із глибин кохання,
а вітер дме,
медузи чути спів
одвічного неспокою
кохання...*

*Рушаю в море
з прапором простору,
заглиблююсь
у синю далечинь,
пливу із нею у мені
аж до надрів бору,
де спить і сонце,
і пташиний спів...*

*Приборкаю інертні
якорів вагання,
спиняюсь я
в обіймах її дрожу,
чи так мине тремолло
із кохання?..
Чи, може, слів для нього
не знаходжу?..*

*Одне я знаю, що з глибин,
з медузи
тебе створив цей світ,
лиш для кохання,
отож будь морем,
будь перлинами
на персах Музи,
габу обходь,
рани мої загладь,
і страждання!..*

Корнелій ІРОД

ІМЕННИКИ

(Із циклу ПРОМАХИ)

Хто, скажіть, не любить спостерігати, судити, а головню обговорювати з іншими недоліки та вади своїх товаришів? І я, і ви, всі, правда? То, може, некультурна й недобра бляга. Однак ми з вами не раз встановили точно, що: такий-то нахаба й грубіян, така-то плетуха, а розмальована вона й одягається, як дами, знаєте ви якого ґатунку, той дурний, як пліт, зате гордий і упертий, той скупий, ота, безперечно, вертихвістка, той п'яниця, той ледачий, той жевжик, той підлабузник і т.д. Тільки про себе, розуміється, не любимо почути таке...

Не інакше стоїть справа й у нашому секторі (найголовніший відділ – і не лише я такої думки – Інституту педагогічних наук), яким владно керує д-р Тадей Брила. Через його загальнопризнаний престиж ніхто не наважується звертатись до нього інакше, ніж «товаришу Шеф», а позаочі називають його просто Шефом. У відділі нас 14 чоловік, цебто дослідників різних наукових ступенів, старші й молодші, з яких 5 жінок (наймолодша – Юлія Січак, а для більшості – дуренька Січачка; кажуть, що лише вона знає, скільки разів «відвідав» її, в ролі «вечірнього гостя», директор нашого Інституту, доки згодився прийняти на роботу таку «цінну» дослідницю). Двоє з нас здобули науковий ступінь кандидата педагогічних наук (у інших відділах немає й одного), а третій, Пантелеймон, мабуть, невдовзі стане й він кандидатом, через що для всіх нас він уже не «товариш Пантелеймон», а таки «пан доктор». Правда, звертаючись до нього так, одні хвалять його за гарну перспективу, зате інші навантажують ці слова грубою іронією, натякаючи на чутку, ніби його робота – майже дослівна копія польського ученого.

Ну, а щодо Шефа, про нього почуєте лише хороші слова. І не тільки тому, що шеф шефом і в шанці, як кажуть. І навіть не тому, що, ось, наступного місяця сповняться два роки від його смерті – нехай йому земля пухом! – а про покійних, як це здавна прийнято, не годиться погано говорити. Ні, не тому, а просто Шефа справді варто споманути добрим словом. Коли вернувся він з Радянського Союзу, був уже доктором педагогічних наук, внаслідок чого на роботі просувався чимраз вище, майже заслужено. І я не сказав би «майже», якщо не було б обов'язково врахувати ще й інші дві причини чи,

ну, якості: Шеф був секретарем нашої партійної організації, раз, а друге – учився, значить, у Радянському Союзі. І одне, і друге було дуже вагомим в ті роки. Але, попри все це, д-р Брила таки мав крїй справжнього шефа.

А був Шеф великодушним і мав для всіх нас тепле, сказати навіть, батьківське серце, а поверх всього ще одну хорошу сторону: щомісяця (звичайно в день зарплати) пропонував нам вийти разом на пиво. «На пиво» – це тільки так називалося, бо мало хто з нас пив пиво; чоловіки замовляли звичайно чогось міцного (російської водки чи нашого коньяку; мода на віскі настала пізніше...), а дами – склянку солодкого вина; декотрі з нас (головню холостяки) навіть обідали. «Виходимо всіма, – казав не раз Шеф, – для кращого пізнання між собою, бо колектив, у якому працюємо, – це наша друга сім'я, чи не так?»

Платити платили ми, як кажуть, по-німецьки, тобто кожний платив за себе, платив за те, що замовляв. Навіть і наші колеги-жінки підлягали цьому неписаному закону. «Так краще, – пояснив нам Шеф із самого початку, – бо – пам'ятайте! – найбільше дружніх відносин псуються через гроші». Мабуть, саме через гроші не завжди всі відгукувались на Шефове запрошення вийти «на пиво»: одні через розстрочку (купили недавно мебелі чи щось інше, або мали якусь позику) і не дозволяли собі витратити жодного лея на пиятику, а інші, як ось Дан і Роберт, через їхню надмірну скупість. Обидва були такими скнарми, що важко встановити, котрий з них скупіший. Коли – з підданства перед Шефом – виходили й вони «на пиво», один (Роберт: «У мене із шлунком щось не те...») пив лише мінеральну воду (з чужої пляшки, розуміється), а другий (Дан) замовляв офіціантові стопку (тобто 50 грамів) водки (ніколи коньяку), але обов'язково румунської (бо дешевша...). Жодного з них не турбувало ні те, що ми багатозначно презирались, ні іронічні усмішки колегів, а Роберт (з них обох лише він курил) навіть продовжував просити цигарок від присутніх, а то й сам, без дозволу, вгощався з пачок, що лежали на столі.

Та, нарешті – хоч нікому, ні Шефові, ні нашому колективові не вдалося раніше знайти вуздечка на них – нарешті, кажу, попали й вони у невеселу

пастку, головню Дан. А завів їх туди, в певній мірі, сам Шеф.

Одного разу, теж у день зарплати, десь о десятих, тобто набагато раніше, ніж іншими разами, Шеф зайшов у кожний з наших чотирьох кабінетів і, як звичайно, висунув запрошення «на пиво», але на цей раз, як ніколи, настоював, щоб узяв участь увесь наш відділ. «Буде нагода поговорити про одне-друге... – додав він, усміхаючись загадково. – Але, каже, ходім таки зараз, якщо вже всі відвідали нашу касирку». А Січачку завернув навіть з дверей буфету: «Нічого, їстимеш у ресторані». Інші теж не зовсім охоче прийняли спішну Шефому пропозицію, бо й вони не встигли відвідати доти буфет, але найбільш незадоволеним виявився Дан: він вранці забув дома пакунчик з закускою (Дан ніколи не їв у буфеті).

«На пиво» ходили ми звичайно в ресторан «Чірешіка»; але коли там було надто глітно, заходили деінде, приміром, в «Трокадеро» – ресторан більш елегантний, а тому й дорожчий, через що попадали ми туди рідше. А на цей раз були таки змушені, бо «Чірешіку» закрили на ремонт.

Зсунули нам до купи три столи, щоб сісти усім разом. Шеф очолив стіл і мав усіх нас перед своїми очима – сім зліва і стільки ж справа.

– Замовляйте кожний, що хоче пити, – запропонував нам Шеф, коли підійшов офіціант. – Мені – сто коньяку Васконе, а якщо нема васлуйського, то може бути й Вранча.

– Є, у нас усе є, аякже, – весело запевнив кельнер, радий, що це, як видно, якийсь званий обід чи товариська зустріч, отже перепадуть і йому на чай неабиякі грошенята.

– Мені теж коньяку.

– А мені – російської водки.

– Мені теж.

– Мені 50 грамів водки, але румунської, – уточнив, як звичайно, Дан.

Офіціант записував, хто що замовляє, а коли зупинився перед Робертом, той сказав:

– Мені нічого. Шлунок... – думаючи, певне, що питиме, як завжди, мінеральної чи газованої води зі спільної пляшки.

Шеф додав:

– Дайте нам і чим закусити: голандського сиру, рокфору, шинки, балику білуги, баранячої вудженини, сухої ковбаси, маслинів та якоїсь ікри,

бажано коропа або щуки. Ми гей голодні; ось пані, – Шеф вказав носом Січачку, – аж змарніла, бо я завернув її з дверей нашого буфету...

Помічник кельнера, хлопчина якихось 15-16 років, млявий і невправний, поставив перед кожним з нас по дві тарілки, веделку, ніж і надто накрохмалену, аж цупку, полотняну салфетку. Дан відмовив. Роберт – жадливий ненажера – ні.

– А ти що, не будеш їсти? – здивовано глянув Шеф на Дана.

– Ні. Я...

Незбаром кельнер приніс спиртні й поставив перед кожним те, що замовив, а через хвилину разом зі своїм незграбним помічником три таці, навантажені делікатесами, які, мов достеменний знавець, перечислив наш Шеф.

Без усяких припрошувань кожний з нас поквалівся вгоститись із таць у смак і згідно з власним апетитом. Дан часто, але скупко посьорбував по крапельці зі своїх 50 грамів румун-

ської водки, бо, глипаючи на таці, йому, певне, слинка котилася. Затє Роберт накинувся на смачну закуску так жадно і так нетерпляче задріжали йому руки, що навіть не подумав почекати, щоб спершу дами призволились і, розуміється, Шеф. Він звалив у свою тарілку купу всякого добра і потім зо десять хвилин мовчки набивав свого рота, жер жадно, а нижня його щелепа працювала, мов січкаря чи фабрична мішалка. Вкінці, ситий мов напханий гусак, налив собі мінеральної води, випив гучними ковтками і зараз же простягнув руку до пачки свого сусіда, припалив цигарку й став мудрувати:

(Продовження на 18 стор.)

ІМЕННИ

(Продовження з 17 стор.)

– А той таки правду казав: після смачного обіду, панить хороша цигарка, ге-ге-ге, – заіржав він басом і аж тоді звернувся до Пантелеймона, тобто до власника пачки, з якої взяв цигарку: – А можна, пане доктор, попробувати вашого «Кента»?..

Коли всі закінчили закуску, Шеф покликів офіціанта, але заговорив до нас:

– Замовляйте кожний, що кому смакує. Я б хотів якоїсь яловичини, бівштекс, наприклад, якщо є.

– Є-є, – послужливо всміхаючись, запевнив офіціант. Потім занотував бажання кожного з нас: кому печеню, кому печінку, смажене курча з саламахою, кому котлету по-віденськи тощо.

Дан відмовився:

– Мені нічого, я... – і ковтнув, мабуть, останню крапельку своєї водки.

На запитливий погляд Шефа, Роберт, оскільки так здорово наївся закусок, відповів сумно, аж скривився:

– Знаєте, у мене проблеми зі шлунком...

– Воля ваша, товариші... – посміхнувся Шеф і повернувся до кельнера: – Подайте нам і кілька пляшок хорошого вина.

– Котнар, Мурфатлар, Одобешть, Валя Калуг'аряська?... – поквапився перелічувати офіціант.

– Якщо маєте, – перебив його Шеф, – я дуже люблю мускатне, але не будь-котре, а з Петроаселе. А моїм колегам – хто що бажає.

Наш стіл затягнувся далеко за обідню пору. Кава, чай, млинчики, морозиво. Ласощі, від яких Дан та Роберт, звичайно, відмовились. Ба ні. Роберт таки не втерпів і замовив каву, до якої скупив ще дві сусідські цигарки.

До моменту, коли офіціант скаже, за скільки грошей їв-пив кожен з нас, все було гаразд – загальний добрий гумор, сміхи, жарти, плітки (розуміється, про колег з інших секторів нашого Інституту...).

Десь о півп'яті Шеф звернувся до всіх:

– Дорогі мої...

Але, як це часто буває при спільних обідах, а головню після чарки, розмова гурту не була єдиною, в якій брали би участь усі, а говорилося гучно, по двоє-троє між собою і, ясна річ, розмовляли не про одне і те ж, а кожний про щось інше. А тому

змушений був вмішатись Нестор, старша людина, шахіст нашого Інституту. Він заклепав кілька разів ложечкою в порожню склянку й майже закричав:

– Ану, товариші, увага!

Гамір притих.

– Дорогі мої, – почав знову Шеф веселим тоном, – для хорошого травлення французи радять закінчувати обід чарочкою коньяку. Пропоную перевірити – мають вони рацію чи ні? Отож – всім по 50 грамів Васконе!

– Мені ні, – скривився Роберт. – Шлунок...

– Мені коньяк не подобається, – заявив Дан. – Візьму ще 50 водки...

– Уважай, ще не дай Боже, станеш алкоголіком...

– засміявся хтось.

Дан не відповів. Але, скупий-скупий, видно, зрозумів нарешті й він, що надто розтягнув на стільки годин отих 50 грамів водки і вирішив замовити ще 50.

Роберт налив собі мінеральної води і, простягнувшись, узяв ще одну цигарку, на цей раз від Січачки.

Коли кельнер приніс замовлене, Шеф попросив його:

– Скажіть, будь ласка, скільки грошей винні ми вам за цей чудовий обід?

Всі ми стали нишпорити по кишенях, дами відкрили свої сумки, а Дан поквапився, посунув край стола 2 леї й сказав офіціантові галантним тоном:

– Без здачі. Решта – на чай... (бо замовлені ним 100 грамів водки коштували 1,80).

– Ні, дорогі мої. Я платитиму за все, – заявив Шеф. – Сьогодні мій день, так що вважайте себе моїми гостями.

Почувши таке, Дан захлинувся водкою, та так здорово, що прийшлося йому відкашлюватися цілих п'ять хвилин. Роберт заджмелів коротким і зовсім невеселим сміхом: виходить, він обдурив сам себе, бо не сподівався такого сюрпризу; правда, дещо з багатства столу перепало й йому. Зате Дан, ге-ге-ге, таки пошився у дурні!

Через коротке незручне мовчання, кашель Дана був заглушений загальним рокітливим реготом.

Пізніше я не раз міркував: правда, той день був днем зарплати, отже підходящий виходити «на пиво», але ніхто з нас не знав, що був і святом Апостола Тадея. Не знали ми також, власне, не могли собі уявити, що Шеф (він же секретар компартії!) знає й дотримується церковних свят. А втім, хто його знає... Не пам'ятаю вже хто казав, що кожна людина – справжня таємниця.

Юрій ЧИГА

ГУЦУЛЬЩИНА В ЕПІСТОЛЯРНІЙ СПАДЩИНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

Минуло вже 50 років від появи фільму «Тіні забутих предків», який визнано шедевром українського та світового кіномистецтва. Я міркую, що тільки завдяки творчості Михайла Коцюбинського і режисера Сергія Параджанова Україна та весь світ дізнались про народну культуру і мистецтво українців-гуцулів.

Михайло Коцюбинський вперше відвідав Гуцульщину 12 вересня 1910 року, повертаючись після лікування із острова Капрі. Письменник прибув до Криворівні, де його радісно зустрів Володимир Гнатюк та інші діячі культури, які в цей час там перебували. Тут, у Криворівні, протягом десяти днів М. Коцюбинський збирав матеріали для майбутнього твору.

У листі до В. Гнатюка Михайло Коцюбинський писав: «Я у свій час з головою пірнув у Гуцульщину, яка мене захопила. Який оригінальний край, який незвичайний казковий народ. Але книжка книжкою, треба мати живі враження, щоб щось зробити, і хочеться швидше дочекати літа!»

Влітку 1911 року письменник знову приїхав до Криворівні і в періоді 6-30 липня продовжував вивчати життя і побут гуцулів. Письменник так полюбив Гуцульщину, що мав намір разом із В. Гнатюком побудувати в Криворівні хату.

Петро Шекерик у спогадах про Михайла Коцюбинського писав, що письменник разом із однією місцевою особою Лукою Гарматієм були на «грушці», де на похороні багачки Василини Маротчак пробули цілу ніч, і все детально записував. Другого дня Коцюбинський на коні піднявся на гору Скупову, де ознайомився із життям пастухів.

Гуцульщина справила на Михайла Коцюбинського незабутнє враження. Про це він захоплено пише Максиму Горькому: «...Гуцули оригінальний народ із багатою фантазією. Зі своєю психікою. Скільки тут красивих казок, переказів, повір'їв, символів. Збираю матеріали, переживаю природу, дивлюсь, слухаю і вчусь».

Третій раз він відвідав Гуцульщину у 1912 році і прожив у Криворівні три тижні, постійно займався збиранням фольклору та етнографічних матеріалів. Цим часом Коцюбинський багато спілкувався на тему гуцульського життя із письменником Іваном Франком, Володимиром Гнатюком, а також із місцевими громадськими діячами Петром Шекериком-Дониковим, Василем Якібчуком та ін.

І ще повернемося до 1910 року, коли у Криворівні перебував Іван Франко, Денис Лук'янович, Володимир

Гнатюк та інші визначні особистості, а Михайло Коцюбинський у Криворівні пробув 10 днів. Зі спогадів сина Івана Франка Тараса: «Це було в 1910 році. Ми приїхали поштою із Косова до Криворівні і зупинились на лівій березі річки Черемош. До квартири Мітчуків, де вже не раз проживали, треба було йти хиткою кладкою. На березі біля самої води нам зустрілась невідома людина, яка вигривалась проти сонця. Ми з цікавістю роздивились незнайомого. Тато відразу здогадався, що то є славний новеліст, автор «Фати моргани».

Про свої перші враження від перебування у Криворівні М. Коцюбинський уже з Чернігова 9 вересня 1910 року пише Максиму Горькому: «... не очень жалею, что заменил Швецию Гуцульщиной. Если бы вы знали, какой это удивительной, почти сказочный уголок, с густо-зелеными горами, с вечно шумящими горными реками, чистый и свежий, точно вчера родившийся. Костюмы, обычаи, весь уклад жизни гуцулов-номадов, проводящих все лето со своими стадами на вершинах гор, – настолько своеобразны и красочны, что чувствуешь себя перенесенным в какой-то новый неведомый мир».

Євгену Чикаленкові в листі із 22 липня 1911 року він пише: «...Якби ви знали, яка тут велична природа, який цікавий народ гуцули, з багатою своєрідною психікою, з буйною фантазією, дивними звичаями і мовою. Нарід наскрізь поганський, що живе серед різномірних злих духів, з якими веде боротьбу від пелюнок і до смерті. Первісні номади, вони так тісно зв'язали своє життя із своєю худобою (маржиною), що творять одну сім'ю. Саме християнство послужило, здається, їм на те тільки, щоб закрасити культ поганства...»

Присутність Михайла Коцюбинського на Гуцульщині надзвичайно продуктивна. Тут народилась повість «Тіні забутих предків», за якою режисер Сергій Параджанов створив кінофільм про життя гуцулів, який стоїть між найкращими світовими шедеврами кіномистецтва.

Не забуваймо ж, що 2014 рік – це рік нашого Кобзаря Т.Г.Шевченка. А також в наступному році український світ святкуватиме ще дві ювілейні дати, об'єднані феноменальним явищем в українській літературі і мистецтві під назвою «Тіні забутих предків». Це:

– 150 років від народження українського письменника Михайла Коцюбинського.

– 90 років від дня народження режисера С. Параджанова, який зібрав мистецьку еліту України і зняв на гуцульщині культовий кінофільм «Тіні забутих предків».

Михайло-Гафія ТРАЙСТА

НЕЗНАЙОМКА У ФІАЛКОВІЙ СУКНІ

(Новела)

(Продовження з № 231)

9.

Коли хірург-поет Папоротяну увійшов до Паблової спальні, знайшов свою чарівну дружину сидячи на ведмежому хутрі, простеленому на підлозі. Вже не плакала, перестала, та й скільки ж їй плакати?..

«Мабуть, тут, таки на цьому хутрі, він її трахав...», – народилась боляча думка в голові хірурга-поета.

Вона навіть голови не повернула, коли він увійшов. Сиділа з підборіддям припертим об коліна, наче рідкісна мармурова статуя, бозна-якого давно призабутого грецького скульптора, мабуть, думала, що то Пабло, чи, може, їй було байдуже, хто увійшов, а хтозна, може, й нічого не чула...

Кілька хвилин постояв нерухомо, дивлячись на неї, нібито побачив її вперше. Мовчав, хоча й бажав щось сказати, але що?.. Перевів погляд на пом'яте розкидане ліжко – сліди їхньої пристрасті. Ліжко, в якому вона віддала себе йому.

«Я кохалася з Паблом Ронішоряну...» – прозвучало знову в його вухах.

«Тому що я хотіла цього, бажала його, як нікого ніколи, розумієш?!»

Відразу відчув, як приємне тепло, змішане з ревностями та болем, спускається з-під серця тілом, обгортає шлунок і тече вдолину, опиняючись поміж ногами, і зміцнює його член. Такого збудження не відчував ніколи.

Найбільш його збуджувало пом'яте ліжко і думка, що в тім ліжку вона, його дружина, чарівна Корнелія стогнала від задоволення, обнімала і цілувала іншого, який проникав у неї. Почав уявляти собі всі можливі пози, в яких вони могли займатись сексом, і, не стерпівши, підійшов до неї, підняв її і поклав на ліжко, в якому вона...

Коли пронику у неї, відчув, як її стать приємно стискає його член, побачив, як вона заплющує очі, і, не в силах стримуватись, пристрасно простогнав. Весь стримуваний вулкан виплеснувся з нього, довгий час хвилі оргазму обливали його.

Опісля вона стояла перед дзеркалом, поправляючи розкуйовджене волосся. Він покликав її:

– Ходім звідси!

Зігнувши голову, вона послідувала за ним.

10.

«Напевне вона вдова», – подумав Лука, уважно обдивляючись, чи поміж могилами не помітить жінку

у фіалковій сукні, але дарма... Кладовище було пустим, як завжди у такий пізній вечірний час. По алеї, яка вела до каплиці, зустрів кілька жінок одягнених, в чорне, але їй не було між ними. Зайшов до каплиці і почав шукати поглядом між тими, які стояли около трун, що лежали на високих столах, але їй не було ні в каплиці.

Вийшов надвір і знову почав шукати її поміж могилами, вінками, хрестами... Рушив навмвння в бік головного входу, але заблукав і довго блудив, на великому кладовищі легко заблудити, тим більше ніччю.

– Ви не бачили жінки у фіалкової сукні? – запитав сторожа, який куняв у своїй будці біля головних воріт.

– В цю годину всі покидають цвинтар, хіба я можу запам'ятати кожну жінку, в якій сукні була вдягнена? – обурився сторож.

Вийшов на вулицю, надіючись, що знайде таксі, бо до трамвайної зупинки йому треба було обійти кладовище, але на вулиці не було жодного таксі. Коли добрався до зупинки, якраз надійшов трамвай, але він не хотів кидати цигарку, яку щойно запалив. Нічого, підожде наступний. Не дочекавшись наступного трамваю, – після десятої вечора трамваї більш не ходили тією лінією, – знову запалив цигарку і рушив пішки через парк, надіючись, що по тому боці знайде таксі. Швидкою ходою парк можна перейти за п'ятнадцять хвилин, а там, біля готелю «Тиса», завжди багато таксі, які очікують клієнтів.

Та щойно зайшов у парк, як знову побачив її, хоча була на досить великій відстані від нього, та під блідим неоновим світлом він впізнав її постать, відчув всією душею, що то вона.

Що тут шукає?.. Мабуть, те саме, що й він, за-трималась на кладовищі і втратила останній трамвай, але чому не бачив її на зупинці і через котрий вихід вийшла, що він не закримітив її, бо о цій годині відкритий тільки головний вихід?.. Але не було часу відповідати на банальні запитання. Треба бігти і догнати її. І він побіг. Побіг слідом за нею, але вона повернула вліво на алею, що веде до альтанки, в якій недільними вечорами грає духовий оркестр. Тоді він кинувся бігти через поле, перескакуючи через кущі диких троянд, з надією випередити її, але коли добіг до альтанки, її не було видно ніде.

Мабуть, передумала і повернулася, коли він побіг через поле. Знову побіг, цього разу алеєю, яка вела

до центру парку. Окрім патруля міліції, не зустрів нікого.

Ні, вони не бачили жінку у фіолетовій сукні.

– Що трапилось, можемо допомогти чим-небудь? – запитав вусатий старшина.

– Ні, я відстав від знайомої мені жінки, ми втратили останній трамвай і вирішили пройти через парк до таксі.

– Мабуть, вона чекає вас по тому боці парку, – мовив молодший міліціонер.

– Так, мабуть, вона чекає мене... – повторив Лука і, забувши подякувати, рушив до виходу.

Того вечора добрався додому пішки, хоча біля готелю стояло кілька таксі, і навіть один таксист запропонував йому свої послуги. Спочатку хотів зайти до Пабла, але передумав, ліпше подзвонить йому. Але і дзвонити не дзвонив. Дійшов опівночі, а Пабло, звичайно, в той час знаходиться в ліжку з новою коханкою, якій опісля буде змушений розповідати, як його побратим по перу Лука Думбровяну закохався в привид, бо «закохатися в незнойомку – це те саме, що закохатися в привид».

Випив один за одним два келихи коньяку, як воду випив, нібито його мучила спрага.

Пригадав собі Франца і кругленьку жіночку, яких бачив у ресторані, – вони, між іншим, розмовляли про якогось хлопця, якого вбив привид. Йому дуже сподобався Франц і його «доповідь» про першу людину, яку Творець сотворив чоловіком і жінкою водночас. Його небиліці були подібні до ідей Платона, який був впевнений, що напочатку чоловік і жінка були єдиним творінням, тобто мали одне тіло, одну шию і ту саму голову з двома обличчями, кожне дивлячись у свій бік, начебто два творіння, зліплені плечима одне до одного.

«Господь розділив людину на чоловіка і жінку і прокляв їх, щоб не могли жити одне без іншого, і відтоді по сей день мужчина і жінка живуть у вічній пошуці одне одного, щоб задовольнити своє грішне бажання, так би ви знали!»

Франц мав рацію! Кожен мужчина, бодай один раз в житті закохувався в незнайому йому жінку і бажав її...

Відразу зрозумів, що знаходиться в досить кумедній ситуації, – женеться за незнайомою жінкою, мов за якимось привидом.

Досить! Треба зупинитись... Тут і тепер! Вип'є ще один келих коньяку і, викинувши назавжди її з голови, ляже спати, а завтра, навіть якщо Пабло скаже йому, хто вона, він більш не буде цікавитися нею.

(Далі буде)

Микола КОРНИЩАН

ЧУЖИЙ ЧАС

(афоризми)

Я боялася смерті аж поки з'ясувала, що власна самотність є болючою за небуття, в якому уже нічого не можна розуміти.

Поряд себе кожний із нас потребує тільки тієї особи, в присутності якої пригадає, що живе власне життя.

Усе, що не сказав, віддалило все, що міг мати.

Якщо не запримічаєш моєї відсутності, моя наявність не матиме жодного значення для твого життя.

Розлучаючи двох сердець, розіб'єте саме те серце, якого намагаєтесь вибороти.

Не різниці, а схожості, що породжують заздрість, зможуть нас розлучити.

Між двома серцями розбилась клепсидра, і чужий час протікав між нами.

Більше за смерть боїмося, що нас забудуть саме ті, яких ми кохаємо, які залишать нас, щоби ми існували в їхню відсутність.

Ми не можемо відчужитися від тих, яких любимо. Торкаючись їх, відчуваємо все те, що вони відчувають, бо ж тільки поряд них нам суджено залишатися самими собою.

Тому що й завтра ти кохати будеш, сьогодні, мабуть, теж уже новий день.

Не треба шукати того, хто і не знає, що ми існуємо. Краще знайти самого себе в тім, хто є поряд, без якого майже й не можемо існувати.

Не помиляєшся, якщо кохаєш назирці. Помилуєшся тільки, коли тратиш свій час, жалюючи, що хтось інший може тебе кохати.

Кожний із нас має свій смисл, бо ж і в цім житті знайдеться саме та особа, яка потребуватиме саме нашого існування.

Анна ТРАЙСТА РУШТЬ

ДИЖИЙ РАЙ

(Повість)

(Продовження з № 231)

КОЛЮЧИЙ ЗЛОДІЙ

Вночі, коли стара Петриха і її внуки позасинали, по сінях почало щось лазати, цівкати та форкати.

Стара пробудилась та із переляку як закричить:

– Гвалт! Злодій! Не давайте!

У сінях затихло.

– Што є, ба'? – запитав спросоння внук.

– Злодій у сінюх!

– Може, то кут Данило хлєпче сметану із шуфляя? – припустив заспаний Петрик.

Стара у потемку помацала за сірником, пошукала на припічку огарок свічки, світло якої невдовзі кволо розсіялось по хаті. Вийшла у сїни, помацала двері – замкнені засувом. Попробувала вікна – теж закриті...

– Агі, біда! Ой, бідко гуренька, ба што ото мало бути? Мабуть, непевне ходить, – прошептала тремтячим голосом стара.

– Ви, мабуть, снили, ба! Не є ніякого непевного, ані злодія, вам причулоса, ще й мене скорняли та не лишаєте спати, – обурился внук.

Тета Василина намацала на полиці кілька зубків часнику та, як робила й іншим разом, потерла ним вікна і двері, малюючи хрести, щоб відійшло нечисте, потім погасила свічку, лягла в ліжко.

– О, Господи, удверни уд нас всяке лихе та нечисте! – прошепотіла і почала промовляти «Отче наш».

Та не докінчила молитву, як у сінях щось упало.

Стара знову запалила свічку, але кволо світло скоро згасло.

– Може, кут ходить туди, – повторив Петрик.

– Нема котів, обидва сплять дес у шури. Цссс! Непевне ходить. Не видиш, як загасла свічка.

– Та то ви, ба', загасили її рукавом.

– Ех, рукавом, – прошепотіла стара, хрестячись у потемку.

Та у коморі знову – бух, триск! – щось упало.

– Ой, хлопче, казалам ти, што непевне.

– Ото миші скачут, або повх, – заспокоював її внук.

– Ніякі миші, Данило із Іванилом пойняли всьох.

– Де пойняли? Я вчера видів мишеня у сінюх, а Данило спав собі на припічку, харчав та й не відав про мишей. Оглух та запусто молока хлєпче, байдужий до всього, а до мишей ні гадки не має, – переконував стару внук.

– Цссс, тихо! Слухай, тепер суди іде і форкає, хлєпче із котячого блюда молоко.

– Бабо, може, вуж? Пам'ятаєте, розказувала стара Говдія, што жив у неї пуд пічов узимі та повзав по хижі, пив котяче молоко. Я боюса, аби не уліз суди на піч та укусив нас, – промовив Петрик.

– Гаду не є уже поруч. Удколи бугу привів твуй няньо, котра спала на яблони перед хижі. Я обкурювала онучами та гади пропали. Ото непевне ходить! Може, ваш дідо Петро ходит та валит горшки, гія би дати штос за простибуг...– прошептала тета Василина і знову почала молитись.

– Де, ви, таке говорите? Дідо Петро давно умер. Уже і кості єго погнили.

Внуки не вірили у всякі бабині вигадки про непевне, хоч, правду кажучи, любили слухати її оповіді про таке. Але Петрик дуже боявся вужів та ящірок. Два роки тому сам бачив, як попід хатою повзав таркатий вуж та заліз кудись під кам'яний мур, але тоді забув сказати бабуні.

Петрик прислухався і дочув, що по хаті щось ходить, а не повзає, як вуж. Щось якраз перелазило через поріг назад у сїни.

Коли «непевне» подалось у сїни, в хаті знову стало тихо.

Павлик безтурботно сопів на печі біля Петрика і не чув шуму в хаті. Годинник цокав собі ритмічно та тягнув години за собою. А через кілька хвилин під призьбою у курнику запів чубатий Рябчик.

– Видиш, хлопче, ото ваш померший дідо ходив до нас у гості та пантрав у горшках. Гія штос дати за єго душу. Завтри спечу хліба у печі, бо субота, та один уднесеш до старої Чабрихи.

Але і Петрик уже не чув її, міцно заснув. А за Глинницею вже зарожевіло небо.

Ранком, коли зозуля із годинника закувала дев'яту годину, тета Василина пробудилась. Протерла очі, втомлені безсонною ніччю, і побачила, що сонце високо.

– Ой, як пузно, а тваринне сімейство голодує кожне по своєму, – прошептала та, на правивши старі кості, які сповіщали дощ, подалась босоніж до сінєй, аби відчинити засув. Переступаючи поріг, потрапила на якийсь колючий клубок. Зойкнула і упала прямо на поріг.

– Ой, што туй таке?! – перелякано скрикнула, придивилась добре, а там – їжак клубком.

Заглянула у комору, а там яйця побиті у решеті, шуфлей із сирянок розбитий на підлозі. На нижній полиці – безпорядок. Стара схопилась за голову та бідкається:

– Ой, Свята Мати Божа, яка туй розкладь! Як натрапив їжак суди? Ци не юпетники мої лишили двері удчинені, та зайшов їжачок? Ци, може... – та недоказала. – Найдусплять собі. А май пузно зазвідує їх, на чум світ крутитса. Ану, вон удці на фену! Мала звіринка, а туюко біди накоїла, – бурмотіла стара.

Коли внуки пробудилися, стара запитала їх про їжачка, та кожний із них знизав плечима, що нічого не знають, та скоро подалися на подвір'я до цебрика, аби помитись холодною водою, щоб прогнати сон.

Завсігди, коли Петриха сварила їх за якісь гріхи і провини, внуки скоро брались до якогось діла, залишаючи бабуню, щоб сама собі бубніла та буркотіла.

Тільки через тиждень після цього випадку

прийшов Фері Гейзин до них та похвалився тєті Васи́ні, що «продав» Павликові їжачка за торбину груш-цукрянок, котрі той назбирав під грушою Митруна, їхнього скупого сусіда, коли того не було вдома.

Павлик приніс їжачка додому та пустив у комору, щоб той виловив мишей, а бабуні та Петрикові забув сказати, бо скоро заснув.

– Ну, дивиса на него, кулько страху нам завдав, а сам мовчав! Завтри, може, і змію принесеш та усадиш єй на піч, аби спала коло тебе! – сварила його стара. – А за грушами до Митруна ти што шукав, га?! – дала єму кілька стусанів у спину. – На, погодуйса крадених груш! Не маєте доста на городі садовини? У чужі городи лізете, хочете аби вам богач кости поломив?

– Я не ліз на грушу, я паданих назбирав, бо і так гниють.

– Все одно! Все крадіжем пахне ото, што ти назбирав за межов. За груші та за їжачка всі дрова маєте поскладати у січки, а до Гейзи або до других дітей п'ять день не пуйдете! Чулисте?

Хлопці розсміялись і, підстрибуючи, подалися в сад.

Тета Петриха почухала потилицю та посмінулась сама до себе.

– Дитячий розум, так було і давно, уд коли світ. Туюко ми, старі, не в силі зрозуміти це все, бо уже забулисе уд дитинства. Но, ото було дуже давно...

(Далі буде).

Павло РОМАНЮК

НЕЗАГОЄНІ РАНИ

(Уривок з роману)

(Продовження з № 231)

– Правду говорив твій Петро, – сказала Одотя, переступаючи неглибокий ярочок... – Думаю, що після того тобі вже не хотілося йти туди, аж у Площу?.. Ану, подаймося направо, коло Анцошки. Казала Ярина: «Там хворосту, скільки хочеш».

– Якщо не забрали Осоєни ще минулого тижня... Я чула, що коли була буря, упав старий сухий дуб там... Якщо не забрали ті, то, може, ще щось знайдеться... Ні?.. Якщо хочеш, підемо туди...

– Правда, – погодилася Одотя. – Наберемо по оберемкові – і додому... Маєш правду, підемо туди... І часу дуже мало... Зараз задзвонить, треба полуденок варити, бо...

– Мені теж... Ні не знаю, що варити на обід... – зажурливо продовжувала розмову Гафія. – Вчора приніс хліб – нині вже нема... Якщо йому дасть сторож – добре, а якщо не дасть, як то кажуть, – і так добре. Петро вкраде. Знає він... Солдати не кажуть нічого, лиш той, як його прозиває Петро, «постул, корзан», офіцер кричить на Петра, коли він ховає по хлібові... А той малий росте, треба і йому хліба... Марія каже, що малий Дьордійови подобає, бо такий же щирий і товстенький...

– Людмила все в Горбача служить? – перебила Одотя Гафію.

– Та, як коли, – відповіла та. – І в Горбача... Інколи у Верби... Мало того заробітку... Того року на Великдень якийсь маляр хотів, просив Людмилу служити десь там, у Сукмарі... Я сказала: «Ні, дівко, ні!.. Хто знає, чорт знає, які там люди!.. Ні, не пушту!» І так закінчилося...

– Лиши чорта, не згадуй... Я боюся в лісі, а ти ще про чорта згадуєш, не досить того, що снами ти мене переполохала? – просила Одотя.

– Не бійся, нічого тобі не станеться, – заперечувала Гафія. – «Той» тебе не візьме!.. Не бійся!..

– ...Я була блишила дівчину, – продовжувала попередню розмову Одотя. – Ти бачиш, в мене нікого: ні чоловіка, ні дітей... І той, що був – малий Семен – пішов «галай, куди не родить мелай», безвісти... Добре, що я його виростила!..

– Знаєш, Одо', не раз собі думаю, що краще без дітей. Карайся, мучся на цьому білому світі, а опісля... все в яму... Нічого з собою не візьмеш... Лиш дивися: маю і чоловіка, трьох синів, доньку, невістку з дитиною. Думаєш, що так мені легко з ними?.. Ні, не легко, не легко... Сини пішли у військо... Тепер кажуть, що знову почалося щось, кажуть, що війна. Вони, мої сини, може, на роботі, може, на війні. А хто може знати?.. Ніякого листа ще не прислали дотепер. Марія з дитиною... Дещо поробить коло хати і вже біжить до старої, до своєї матері. Відколи пішов Дьорді, то більше там просиділа, у свої. Людмила ще мала...

– Не журися, добре, що маєш... Маєш дівку... На якому році? – спитала Одотя.

– На сімнадцятому, – відповіла Гафія.

– Досить велика. Віддай, – додала Одотя, пробираючись поміж кущі, щоб вийти на стежку.

– Легко віддати, а тяжко вдати. І за кого?.. Всі хлопці пішли з дому... Не знаю, куди позадівалися?.. Одного не знайдеш в селі! Гейби їх потоп злизав! І той Ілько з Кадасова та й Опрішан із-за штрики пішли. Ілько не пише Марії ні словечка, а той...

– Звідки буде вміти писати, як не ходив до школи? – перебила Одотя.

– А ходив, – швидко сказала Гафія, ставши на захист Ілька... – Знає писати, знає, бо ходив до Крамаря в руську школу... Та й аж би не знав, не є велика біда! Дай крейцарь приятелю,

який знає писати, той напише, – майже сердито продовжувала Гафія, ідучи слідом за Одотєю, а потім, поправивши хустку, продовжила: – Ех, чим більше голови, тим більше клопоту... Тяжко мені. Ніхто мені не вірує. А ще якби взяли Людмилу на роботу туди... – залишимося удвох з Петром, як піп з попадею.

– Не бійся, – запевняла Гафію Одотя, – не візьмуть Людмилу нікуди. А Марію – ні стільки! Твій брат Петро врятує їх... Він їх не поставить на список з тими, які підуть на роботу... Не бояв би ся Бога святого, га?! – продовжувала Одотя, – берімося до роботи. Ось там мають бути сухарі, назбираємо хоч півоберемок?

– Я йду туди, за поточину. Там, коло Лоційового, казала вчора Ярина, що там вивернувся дуб, – відповіла Гафія, направляючись в протилежний бік.

– Не йди туди. Є досить і тут, – нагнулася, знявши товсту хворостину, Одотя.

– Якщо назбираєш, якщо там є більше хворосту, то поклич, прийду й я.

Хоч була сумна суха осінь, сонце раз у раз всміхалося із-за густих хмар, оживало, забарвлювало старий Заверхський ліс.

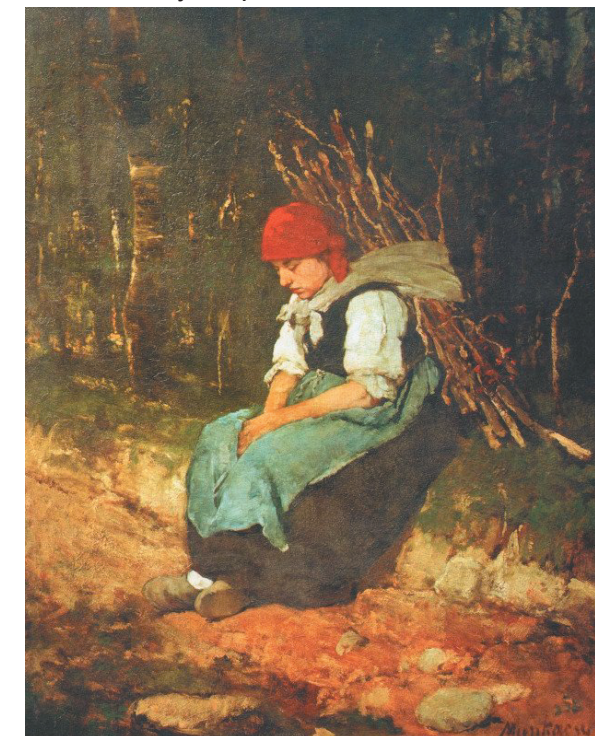
В цьому старому лісі, коли заблукає звідкись в гості тихий, але сердитий вітерець, то народжується чудова, ніким не розібрана симфонія. Ліс таємно загомонить, гомін покотиться, мов хвилі, в непрозору даль, поглубить стародавні крони дерев, крадькома вертається в своє джерело, щоб потім знову вирватися з новими силами у свої віковічні мандри.

«Постараюся назбирати скорше і покличу й Одотю», – думала Гафія, збираючи до купи сухі гілки.

Короткий троскіт зламаних гілок, які Гафія складала до купи, щоб потім на старих згорблених нуждами плечах понести до хати, мов глухі постріли розносився по лісу. Спішила. Ламала і складала до купи гілки, уявляючи свою маленьку хату, пічку, теплий борщ і хліб, теплий, принесений з Сигота хліб.

«Ба що не кличе і мене Гафія? – ламаючи на коліні довгу гілку, думала Одотя. – Поскупилася, чи що?.. Чи хоче похвалитися

своїм оберемком... Не розумію цю Гафію!..» Витерла зморщеною рукою спітніле чоло, охнула, зігнулася, щоб зняти ще одну гілку, і взялася знову до роботи...

Міхай Мункачі «Жінка з хворостом»

З долини, з-за яру долинув собачий гавкіт і якісь чужі голоси. «Може, Ціфрак з коровами, бо Полянчук вийшов в гайтови», – думала Одотя, продовжуючи збирати сухарі...

Гомін наближався, якісь невиразні слова доносилися до Одоті. Вона насторожила слух, витягнула шию, стараючись побачити, що там в долині, але густий ліс і кущі не дозволяли очам пронизати його непроглядність.

...Троскіт, люте гавкання собаки помножилось і враз пролунав постріл, розколовши мовчазність лісу.

Почувся болючий зойк...

Одоті забило дух. Мовби хтось землю відібрав з-під ніг... Не могла крикнути, а повалилася, мов підкошена, потім скоро підвелася, мовби хтось підкинув її з землі, вхопила червону цятковану хустку в руку і пояс, який щойно розв'язала, щоби зав'язати оберемок, і кинулася бігти...

(Далі буде).

Марія ЧУБІКА

ВІД ПОЛАМАНИХ КРИЛ ДО ВИСОКОГО ЛЕТУ

(Оповідання)

(Продовження з № 231)

Ізвікнап'ятогоповерхувідкриваласьпрекрасна картина. Осінь гордо накрила землю і розмалювала жовто-червоними фарбами дерева. Вздовж алей ще цвіли жаром останні осінні квіти. Сонце котилося за обрій, залишаючи за собою широку золотисту смугу.

«Яка барвиста та пишна осіння краса! – думала Ярина, спершись на віконну раму. – Але як холодно і самотньо на душі... Чи зможе він простити мені? Чи зможу я дивитися йому у вічі?..»

Серденько нило, боліло, вона дуже переживала. В пам'яті виринали слова пісні: «Кохання, кохання – дівоче страждання» – і безперервно гули в її голові.

Через мить старалася оправдати себе, мовляв: «Я була сильно виснажена недоспаними ночами та переживаннями за хвору жінку та її діточок. Так це був результат безсоння і перевтоми!» – промовила напівголосом.

А вже через мить знову картала себе. Що не поступила правильно. А ще й обіцяла. А обіцянка – гірша боргу! Так бушуючі думки плелися-перепліталися в її голові. Вона так і не почула, як відчинилися двері і до кімнати тихо увійшов Валентин. Він наблизився до неї і ніжно обняв. Дівчина стрепенулась від несподіванки, а опісля припала до його грудей і крізь сльози мовила:

– Прости мені, любий, прости, якщо можеш...

Хлопець відчув трепіт дівочого серця і ще міцніше притис її до своїх грудей, їхні уста злилися у довгому щирому поцілунку.

Стривожені, вщерть сповнені коханням серця зблизились, щоб більше ніколи не розлучатись.

Коли Яринка розплющила очі, побачила перед собою великий букет червоних палаючих троянд.

– Які вони чудові, дякую, коханий! –

прошепотіла, із насолодою вдихаючи їхній аромат.

– Знаю, що ти втомлена, але в мене є пропозиція, давай повечеряємо в ресторані. Згода? – запитав хлопець.

– Дякую, згода, – відповіла дівчина.

– Валентин відвіз її додому і залишив їй часу приготувитись.

Валентин щиро бажав, щоб цей вечір залишився надовго у їхній пам'яті, щоб став для них незабутнім.

Через деякий час зайшов по дівчину і вони попрямували разом до пана професора, до свого доброго опікуна.

– Яка ти гарна, Яринко! Та ж ти зачаруєш усіх своєю красою, – вигукнув професор і поцілував її в чоло, а Валентині потиснув руку і побажав їм гарно провести цей вечір.

Потім ще довго дивився услід за машиною і радів їхньому кохання, яке зародилось і розквітло тут, у цьому місті, біля нього. Дякував Всевишньому, який послав для нього цих молодих людей, щоб він не був самотнім, як билина в полі. І ще сподівався, що дасть Бог тішитись їхніми дітьми, як тішився б своїми внуками, якби... Сльози заповнили його очі і покотилися по зморшкватому обличчю.

Скоро, машина із молодою парою зупинилась, Валентин вийшов першим і подав руку дівчині.

Офіціант провів їх червоною доріжкою до столу, накритого білосніжною скатертиною.

Зал був порожнім, але на кожному столі стояли вази із квітами, які неначе всміхались до них і посилали їм свій аромат. Це були троянди, орхідеї, лілеї, іриси і ще багато, багато інших.

Не встигла дівчина оглянути зал, як із мікрофона почувся приємний голос, який вітав їх, запросив до столу, і опісля на весь зал лунала прекрасна українська мелодія. Ярина дивилась на хлопця, її очі сміялися і світилися радістю й щастям, великим щастям.

– Дякую, коханий, це такий прекрасний сюрприз, і хоча на очі навертаються сльози, я не хочу плакати в такий незабутній для мене вечір, – сказала Яринка.

Вони відкрили меню, порадившись вибрали страви і пляшку доброго червоного вина. Офіціант налив його у два кришталеві бокали.

Українська музика лилась і лилась у великому залі, можливо вперше тут, у місті з румунським населенням.

Валентин підняв бокал і побажав їм обидвом міцного здоров'я, людського щастя, успіхів у кар'єрі і багато-багато щасливих років провести разом.

– Те саме бажаю і я нам, та ще жити в злагоді до старості літ і виростити діточок. За наше щастя! – підняла бокал Ярина і подарувала Валентині ще один поцілунок.

– А чому більше ніхто не заходить до ресторану, – запитала дівчина обдивившись великий зал.

– Сьогодні цей зал буде тільки і тільки для нас, – відповів хлопець і галантно запросив дівчину до танцю.

Вони пливли по великому порожньому залу, як на хвилях тихого моря. Валентин був добрим танцюристом, але і Яринка не відставала від нього.

Після закінчення танцю хлопець поцілував дівчині руку і тремтячим від хвилювання голосом запитав:

– Ти хочеш стати моєю дружиною, щоб підтримати мене, коли спіткнуся, радіти, коли радітиму я, розділяти зі мною щастя і горе?

– Хочу, коханий, хочу, – крізь сльози мовила Яринка.

Він надів на її безіменний палець перстень із рубіновим камінцем і, простягнувши руки з відкритими долонями, сказав:

– Теплими долонями назавжди дарую тобі моє щире серце!

– Я теж дарую тобі моє серце назавжди. Хай нам допоможе Всевишній, – мовила дівчина, тулячись до нього.

Опісля дала сльозам волю і вони текли й

текли по розпашілому обличчю.

В таку щасливу хвилину вона згадала батька, маму і тітку, Валентин теж своїх батьків, які вже давно відійшли у вічність.

– Але, не пора сумувати, геть думи сумні, – промовила дівчина.

– Так, так, не пора, – підтвердив молодий чоловік.

А музика все лилась і лилась, даруючи їм найкращі українські мелодії.

Вони встановили день свого одруження. Дівчина запропонувала, щоб це було весною, бо це прекрасна пора, коли все живе пробужується від зимового сну і це приносить людям радість, оновлюючи їхні душі. В цей період цвітуть квіти, дерева одягаються у білорожевий цвіт, немов молоді у плаття, одним словом, радіє вся природа нагріта теплим весняним сонцем.

А ще тому, що в цю пору найчастіше народжується кохання двох сердець.

– І наше кохання народилось весною, – дівчина говорила це так захоплено, від чистої душі.

В її очах горіли іскри щирої і твердої, як алмаз, любові, обличчя рум'яніло, як стиглі йонатанки, як червоні троянди, подаровні коханим у чудовий, неповторний вечір, який започаткував їхню злуку. Назавжди!..

(Далі буде)

Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ

ПЕРЕМОЖЦІ

(Уривок з повісті)

(Продовження з № 231)

Мати, схвильована несподіваним Івановим прибуттям, дуже хотіла розпитати його про все, але, зрозумівши, що дарма пробує, бо хлопець міцно спить, повернулася до своїх думок, які перенесли її аж у дитинство. Згадала, як у тім Солостянові жили двоє Мудругайлів, у яких народилася і виросла ціла громада дітей, які потім розійшлися по всьому хуторові. Потім почали її мучити думки і жура, що старший син, який повернувся із війни, сильно захворів, старша дочка теж занедужала на хвороту, специфічну післявоєнним часам, і не тільки не може допомогти по господарству, але й завдає великої турботи. «Хтозна що з ними буде, тут лікувати нема кому, грошей немає, щоби повезти їх в лікарню, так що лишається надіятися на Бога, що Він дасть, то нам буде... – мережила думка Анни. Вона не забувала, що у неї є ще трійко малих дітей, а Івану неодмінно треба допомагати, щоб закінчив школу.

Потім обійшла всю худобу, поклопоталася коло хворих і заходилася готувати пакунок для Івана, бо ж не мав повертатися голоруч до школи.

Вечером пізно Іван прибув у «Берданову» хату, де знайшов всіх у доброму настрої після перегляду фільму «Весьольє ребята», який вони цього вечора бачили на екрані, повішеному на реформаторській церкві.

Зайшовши до хати, Іван не дуже смів усміхатися, сподівався обійтись звичайним «добрий вечір» і надіявся, що йому теж не приділятимуть багато уваги. Але сталося не так. Першим виступив старий Бердан:

– Ти, хлопче, жиєш у цій хаті разом із нами всіма, то треба тобі знати, коли ти десь ідеш на довгий час, то повинен нам повідомити, розумієш? – виступив старий Росуш, аж йому почервоніли щоки. – Ми всі думали, що з тобою трапилось щось лихе. Якби ти не прийшов ще один день, то ми мали вже йти у поліцію, чи міліцію, уже й не знаю, як ім казати, та заявити,

що ти пропав. Аби ти більше такого не робив! Надіюся, що це вже не буде повторятися.

Після того, як старший Бердан закінчив вичитувати Івана, перейшли на інші теми: про Іванову подорож, про природу Герена, про Русково та всяке інше.

З наступного дня життя увійшло у вже звичне для Івана русло, і текло ним аж до кінця навчального року.

* * *

Учні української гімназії черпали знання не тільки у своїй школі. Живучи в місті Сігеті, вони відвідували концерти, мали можливість переглядати фільми, які щовечора демонструвалися на реформаторській церкві, ходили на різні художньо-культурні події, які відбувалися в місті. Безперечно, все це мало неабиякий вплив на них. Тому, починаючи із VII-го класу, учні уже самі організували художньо-культурні події в рідних селах. Звичайно, що це відбувалося із допомогою сільських учителів. Так, в селі Русково до цієї діяльності залучилися гімназисти Юра Кімпан, Іван Лібер, Марія Микулайчук, Олекса Ковач та інші, а допомагав їм учитель Василь Мануляк, в Роні такі події відбувалися із участю учнів Івана Семенюка, Юрія Боти, Михайла Крамара та інших із допомогою учительки Орисі Хортик, у Лузі діяли Ярина Лазарчук, Микола Павлюк та інші, маючи допомогу з боку священника Івана Хортика, учителів Василя Мешка, Горнечаря та інших. Вони збирали зацікавлених односельчан в колективи, розучували пісні, популярні на Закарпатті чи вивчені на уроках в українській гімназії, ставили короткі сценети, у програми включали і танці.

Час минав, зростало число учнів в школі, згодом був створений дев'ятий клас, прибули нові викладачі, прибули перші шкільні підручники із України, що добавило оптимізму не тільки учням, а й педколективу української гімназії. Якість навчання продовжувала зростати.

Серед новоприбулих перкадрів був випускник Чернівецької консерваторії професор Михайло Митринюк, він викладав спів. Для Сігетського українського ліцею, як і для всього марамороського українства, прибуття професора М. Митринюка мало надзвичайно велику вартість. Він скоро взявся до роботи, в першу чергу зайнявся організацією художніх колективів. Так був заснований мішаний хор на чотири голоси, також по класах були сформовані маленькі колективи, були визначені солісти. Після вивчення пісенного репертуару мішаний хор почав свою місію, а саме – турне по українських селах Мараморощини. Також хор почав виступати на різних пісенних конкурсах. Таким чином українська пісня почала розповсюджуватися по різних краях, а разом з нею українська мова, танець, звичаї.

Професор Митринюк був людиною відданою пісні взагалі, а українській пісні зокрема. Він знав неуявне число українських, російських та румунських пісень, із яких значне число увійшло в репертуар його учнів. Дуже любив співати, і його завжди супроводжувала його вірна супутниця – гітара.

Якось, коли хор їхав на концерт до Рускови, на Герені стався нещасний випадок. Слава Богу, обійшлося без жертв. Постраждала лише гітара. Щоб якось розвеселити зажуреного професора, учні почали жартувати, мовляв, ось, «зламали шию гітарі». Невдовзі після цього випадку, на радість усім, появилася гітара із «новою шиєю».

Професор Митринюк працював в українському ліцеї і одночасно викладав теорію музики і сольфеджіо в школі мистецтв, де значне число українців училося музики. Він любив керувати художніми колективами як вокальними, так й інструментальними, робив це із захопленням, високою професійністю і талантом. Так, в українському ліцеї діяв мандолінний оркестр, мішаний хор, а іноді вокально-інструментальний ансамбль. Професор Митринюк успішно диригував хором профспілки учителів Сігета, хором фабрики, і з таким же успіхом хором пасажирів автобуса Сігет-Верхня Рівна.

Його щиро цікавила доля художніх колективів по території всієї Мараморощини, тому він допомагав молодим учителям, його ж випускникам, організувати такі колективи і

**Михайло Митринюк (в центрі)
з оркестром**

учити їх співу. Таким шляхом були створені хори у Верхній Рівні, Рускові, Реметах і т.д.

Митринюк працював не лише диригентом і викладачем співу, він писав власні пісні, обробляв народні. Тут треба згадати, що більшість пісень із хорових репертуарів – це були його обробки.

Михайло Митринюк прекрасно знав і церковні пісні, останні роки свого життя він працював диригентом церковного хору в румунській церкві в Сігеті.

Відданість Михайла Митринюка своїй справі служить добрим прикладом не лише для всіх тих, хто його знав особисто, але й для всієї української громади Румунії. Він відзначився не лише як педагог, але і як диригент і композитор, що ставить його в ряд кращих музикознавців Мараморощини. Його слідами пішли учні, які стали не лише викладачами співу, але й добрим музикознавцями: Юрій Парацинець, Іван Лібер, Федір Попович та інші.

Мішаний хор української гімназії під керівництвом Михайла Митринюка став найбільшою прикрасою цього навчального закладу, а всі, хто в ньому співали, на все життя запам'ятають і розповідатимуть своїм дітям і внукам про ці незабутні часи і про цю велику людину.

(Далі буде).

Анка ШТЮБІАНУ

СПОГАДИ ПРО ВЕЧОРНИЦІ

Колись вечорниці були одним з найулюбленіших зібрань молоді. Починалися вони пізньої осені, найчастіше на Покрову (1 жовтня за новим стилем) і тривали до початку Великого посту.

То був час, коли сонце повертало на зиму і природа поступово засинала, коли врожай був уже зібраний, коли наставали довгі вечори.

Бувало, що дівчата починали приготуватися до вечорниць уже від початку вересня. Основою вечорниць була робота дівчат над вишиванням, прядінням, шиттям, оскільки саме від їхньої працьовитості залежало їхнє придане. А вранці дівчата повинні були показати матері свою роботу.

Вечірні зібрання молоді влаштовувалися в різних хатах (по черзі) – там, де були дорослі дівчата.

У великих селах, де було багато молоді, кож-на вулиця мала свої вечорниці.

Дівчата відвідували вечорниці тільки у своєму селі і трималися переважно одного гурту, а хлопцям дозволялося відвідувати усі вечорниці свого села, а також і сусідніх, так вони придивлялися, де є гарні та працьовиті дівчата.

Господиня дому, в якому проходили вечорниці, стежила за дотриманням усіх звичаїв та традицій під час вечорниць. Як тільки вечоріло, дівчата збиралися у задалегідь встановленій хаті. Приносили із собою різні предмети для роботи: веретена, прядки, днища, гребені; по кілька мичок пряжі для прядіння, полотно та нитки для вишивання та шиття; дротики, ключечки та вовну для плетіння тощо.

Дівчата пряли (коноплі, льон), вишивали (сорочки, рушники, хусточки) чи плели (панчохи, мереживо). За роботою співали, жартували, вели розмови про свою дівочу долю.

Десь о дев'ятій-десятій годині вечора приходили парубки з сопілками чи іншими інструментами та солодощами. Вони стукали у вікно і просили дозволу увійти до хати. Перш ніж відчинити двері, дівчата дивилися, чи то ті хлопці, яких вони чекають. Чужим можна було приходити тільки у супроводі тутешніх хлопців, задалегідь про це домовившись. В іншому випадку їм відмовляли, і без запрошення вони не могли увійти до хати.

Коли ж приходили парубки, яких чекали, вони отримували запрошення і, увійшовши до хати, віталися «добрий вечір» чи «Боже помози», при цьому ручкаючись із кожною дівчиною. Потім розміщувалися на ослинчиках коло дівчат.

Найчастіше хлопці нічого не робили, тільки розважали дівчат, пригощали їх солодощами, розповідали сільські новини, жартували, грали на сопілці, скрипці, мандоліні, балалайці, гармонії (хто на чому умів), загадували загадки, читали вголос книжки, розповідали легенди, казки, різні страхи про відьом і упирів, а то й просто різні небилиці.

Звісно, парубкам після важкої домашньої

**Інсценізація «На вечорницях»
у виконанні членів гуртка «Буковинка»
учнів Балківської школи**

праці протягом дня вже було не до роботи увечері, хотілося відпочити, повеселитися, погомоніти з любою дівчиною.

Дівчата демонстрували перед парубками свою працьовитість, рукодіlnу майстерність.

На вечорницях ще була і колективна робота. Деякі жінки замовляли щось ткати чи вишивати. За це з дівчатами розплачувалися грішми та святковим столом.

Вечорниці завершувалися опівночі, і молодь розходилася по домівках. Кожну дівчину проводжав хлопець, ніс її прядку, чи інші речі.

Так влаштовувалися буденні вечорниці. На святкових же вечорницях молодь танцювала, співала, тобто розважалася. Святкові вечорниці пов'язувалися з певною подією або ж святом і в свою чергу поділялися на: недільні

(по неділях); весільні; прощальні (коли хлопці відходили в рекрути); празникові (на великі свята).

На вечорницях перепліталися не тільки праця і розвага. Частина народної творчості – це наслідок таких зустрічей, де талановиті молоді люди, демонструючи свою майстерність, ставали мудрими носіями чи навіть авторами перлин, на яких виросла писана література. Сьогодні, коли історичні та соціально-економічні умови змінилися, вечорниці втратили своє первісне призначення. Але нам залишилося те «джерело, з якого на здоров'я довго ще будуть пити нащадки» (П.Грабовський).

Нижчеподані дві пісні та гумористичний текст, записані від моїх любих дідусів.

* * * *

Ой зацвила синя квітка в зеленім ячмені,
як же тобі, мій миленький, сьогодні без мене?
Ой сумую, моя мила, сумую, сумую,
що я твого голосочка сьогодні не чую.
Ой журився мій миленький, як має любити,
а тепер же він си журить, як має лишити.

Під моїми воротами викопана яма,
не журися, мій миленький, лишу тебе сама.
Тепер я си здогадала та й си спамітала,
кого люди обминали, того покохала.

Ілля Рєпін «Вечорниці», 1881

* * * *

* * * *

«Продай, милий, сиві бички, купи мені черевички,
бо я з панського роду, не ходила боса зроду.
Продай, милий, кіш пшона, купи горілки та вина,
бо я з панського роду, п'ю горілку так, як воду».
Як став милий продавати та на милу купувати,
нічим в хаті запалити, нічо їсти, ні зварити.
Люди воли упрігають, милий милу узуває
і до воза запрягає, та у лісок виїхає.
Як приїхав у лісок, прив'язав милу до дуба
та став дрова та й рубати, і на віз накидати.
Як приїхав під горбом, вдарив милу кулаком:
«Гей, стій же, моя мила, бо переверниш мені дрова».
Як доїхав до воріт, дав їй їсти околїт.
«А ти мені даєш їсти, а я, трудна, рада сісти.
Продай, милий, черевички, купи назад сиві бички,
бо я з панського роду, не тягнула воза зроду».

Іде бичок через лужок та й тоненько риче,
вийди, вийди, дівчинонько, тебе легінь кличе.
Та не вийшла дівчинонька, вийшла її мати:
хто хоче дівчиноньки, най іде до хати.
А я прийшов та й до хати, та не устиг сісти,
дали мені барабулю нелуплену їсти.
А я тую барабулю помало облизав,
вараниці на полиці, я на них моргав.
Погасили світло, полягали спати,
а я вхопив вараниці, та давай тікати.
Не потрафив просто в двері, в стіну головою,
та вдарила мене баба зверху куцобою.
Один каже: свате, свате, другий каже: куме,
а третій макогоном попід ребра суне.
А я тікав через поле, через перелази,
улупила мене баба двадцять штири рази.

Лариса-Міхаєла ТРАЙСТА

НЕБІЛИЦІ З ДІДУСЕВОЇ СКАРБНИЦІ ЛІСОРУБСЬКІ ПРИГОДИ

ФАСУЛЬКИ ДРУБЕНЬКІ, ІЗВАРЯТЬСЯ СКОРО...

*«Пулав мене муй миленький фасульки варити,
А сам пушов з цімборами до коршмочки пити.
А фасульки друбнесенькі цілий день кипіли,
Пришов милий з цімборами, ледви їх ізіли...»
З верхньорівнянської співанки*

– Такої здорової страви¹, як із фасуль, не є на світі! – говорив часто дідусь. – А ще, як їй заправиш сметанов, та ще «аби свиня ступила»² у ню... та тото вже май великої добрені не є на світі! З таков стравов хоч коси, хоч драчуй цілий день, не дугонит тя ні голод, ні фарадчак³.

Егей, давно драчуємо із старим Дьоканом у ґаздей коло хиж та, коли нас ґаздиня звідує: «Што, вам, люди добрі, ізварити істи?», ми в один голос: «Фасульок, чесна ґаздинько, фасульок!...», а удтак уже ждеме та угадуємо, чи ізварит страву із фасуль, чи учинит тертих, чи, може, бобком⁴ із часником, заряджених солонинов?...

Та одного разу драчувались у одній волошки із Свинного Потока, ади там, кунця Швацької Толоки. Договорились са із волошином, дав нам гроші та й казав, што чотири раз істи, як тому слід: обід⁵, полуденок, ожоня та й вечеря. Пробудились са так дес перед тим, аби зийшло сонце, та драчуємо, што аж дим іде з драчки. Драчуємо та усе оком крадькома на двері – ци не уйде волошка нас кликати обідати? Та де!.. Сонце пуднялося до серед неба, а она – ні габар... Коби хоть осінь, та вже бис найшов яблук, груш, вадь слив, а ото кунця зими – раня весна, тилько корч какадерю⁶ коло нас, а какадерьом «червака не замориш», далі ти буде шкрьобати у отрунку⁷, доки не зможеш робити, бо «голод – не нанашко⁸», – казали старі люди.

– Забула ґаздиня за обід, – кажу, гурько сміячиса, Дьоканови.

– Забула, Міха', забула, забув би за неї негарзд, – смієса і старий Дьокан.

– Перебудеме дов полудня, уйку.

– Перебудеме, Міха', якос перебудеме.

Дотягли ми якос дов полудня, задзвонило, а волошка то з хижі на загороду, то з загороди до хижі, а нам ні слова не каже, не кличе полудникати.

Я лізу в корч за какадерем, лізе і Дьокан, кронцаємо, запиваємо водов, та беремеса за драчку...

– Міха', тобі удти, із гори, май добре видко, будь дуже атент⁹ на двері, бо сеся ґаздиня, як видко, не буде двичі кликати нас полудникати.

– Йо, уйку, – кажу ему та не розліплюю очей уд дверей, але пусто, ґаздиню болить іззаду про наш голод. Тогди ем са нестерпів та кажу юй:

– Кулько часу, ґаздинько?

– Та ади, уже фірталь на четверту, – відповідає.

– Йой, уже фірталь на четверту, а ми ще нічо у роті не мали, – йойкаюса я.

– Агі, як скоро минуло, а я забула за вас, та зараз, зараз, – заспокоїла нас.

Драчуємо далі, туй минула і ожоня, зараз вечеріє, ми додрачували, а волошка не кличе істи.

– Ще не є готова іда, ґаздинько? – звідує і Дьокан, – Бо ади ми докунчили, але з голоду не доплентаємо дов дому.

– Йой тадь, тепер ем покпала фасульок варити, але ото друбеньке та скоро са ізварит, – сплеснула руками волошка.

– А варив би тя чорт у пеклі! – плюнув старий Дьокан. – Ідім, Міха', бо фасулям гія добрі три-чотири часи, аби са ізварили.

Та так, ми голодні, як пси, ледви доплентали дов дому!

1 Страва – тут борщ.

2 «аби свиня ступила» – аби була свинина.

3 Фарадчак – утома.

4 Бобком – цілими зернами.

5 Обід – тут сніданок.

6 Какадерь – шипшина.

7 Отрунок – шлунок.

8 Нанашко – хрещений батько.

9 Атент – уважний.

Лариса ЯКОБЧУК БЕВКА

ЛІСНІ ТА ЛІСНЮК

(Легенда)

Давним-давно на вершинах, у скелях та у печерах марамороських гір та полонин жили-бували народом названі лісні, яких, ще називали: дівулі, діви, лісові дівки, пирьги, красуньки, сагастрючки. Спогади про лісних були страхітливі, неймовірні. Не мало переказів про них збереглись до наших часів. Старожили згадували, що лісні то були нечисті духи в людських постатях, тобто в постатях дівчат, лише з деякими відмінностями. Спогади та казки говорять, що і лісні, як кожна нечиста сила, мали свого вождя, називали його ліснюк, лік-борода, ляннюк, лякота, вовкун. Отже, лісничка старшина.

Ліснюк теж мав своїх вождів, про яких говорилося, що вони тяжко покорялися Богу. Ліснюк був схожий на земного чоловіка, на мужчину великого росту, великана, велетня у два рази більшого від будь-якого мужчины. А ще він був покритий шерстю, мав довгу до колін бороду, одягнений в шкіряне або хутрове цура та лахміття. Ліснюк із лісними не були в добрих відносинах, він вбивав та з'їдав їх, тому вони ховалися від нього і жили тайно в печерах високих скель.

Розказував старий Петро Гирб із сігетського присілка Порчешть, який вівчарив понад вісімдесят років марамороськими полонинами, що одного разу, під осінь, на саме Преображеніє, ще будучи парубком-моцаком, зістався при стаї сам. Його побратими-вівчарі пішли «гайдамачити», вандрувати у сусіднє село – хлопці, свято, око-видка...

Понадвечір святкового дня почала наганятися із Сігету непогода, буря. Скорозатемніло, тільки раз по разу блискавиці освітлювали полонину Герштул і всю Руцанську долину, яка виднілася в далечині, здавалось, що грім трясє горами, мов землетрус, – пекло, не інше! Петро Гирб був добрим вівчарем, не перелякався, обійшов худобу, як тому ряд у таких випадках, і зайшов до колиби.

В колибі мав дров, зачинив міцно замки, розклав вогонь і став на коліна, щоб помолитися Богу. Раптом почув, як сіпає дверима. Сіпнуло раз, сіпнуло другий раз, та парубок добре знав, що у таких випадках не добре озиватись, бо нечистота може не тільки відібрати голос, а навіть задушити чоловіка. Тому почав шептати молитву «У нас двері сталїні». Щоправда, двері бу-

ли добре закриті, як проти ведмеда чи навіть проти полонинських розбійників. Коли сіпнуло у третій раз, ціпко сіпнуло, по-звірячому, двері проломилися, і щось бебехнуло із ними серед колиби перед вогнем. Гирб вхопив сокиру та стежить за чудом, яке раптом схопилось на ноги. То був високий мужчина, що аж зігнувся під покривом колиби, з довгою, білою бородою, весь покритий шерстю, одягнений в хутра із дичини, в руках – палка, на яку опирався, щоб не впасти у вогонь. Мужчина, не жарт, «з такого мож викраяти двох», – подумав Гирб, але страшний, лячний...

– Не бійся, чоловіче, не бійся мене, сину! – захрипів по-полянському. – Не маю часу много балакати, бо дяволиці данцуют черемуської! Розіб'ють ми салашину, не маю часу. Слухай, што маєш чинити!

Гирб зрозумів, що то нечиста сила, що то ліснюк, і закивав головою, мовляв, розуміє і допоможе йому.

– Сиди у колибі, пильнуй ватру і слухай уважно, сиди та слухай! Айбо, як учуєш голос дівочий, дівочий рев та плач, не бійся, то значит добре, айбо як учуєш крик мужчины – то біда! Хапай сокиру та прийди ми на помуч, прийди та вгамуємо дівуль! Уважай, не вчиниш так, то і тобі смерть! Погинеш і ти, й худоба вигине.

Що мав робити Гирб? Підмуштрував вогонь, присів на порозі та чекає. Враз із чагарника почувся рев дівки, а за ним інші дівочі крики та вівканя, які заглушили полонину. Дівочий рев – отже добре!

Через годину на полонині стало тихо, буря подалася на схід на Буковину, а неспокійний Гирб віддалився в кут і чекає з сокирою в руках. Раптом почув стогін, із темряви появився той самий страшний чоловік, тримаючи під пахвою розірване надвоє тіло жінки, поклав його на вогонь, аби пеклася. Чував Петро і такого у казках, але бачити не бачив. Дуже бажав позбутися тієї лякоти, що йому осквернила тим димом, шварінням та смородом колибу. Та враз ліснюк закричав:

– Ану, тя, сину, де єс, а подь!.. Подь до вечері, бо сіся уже не ме дяволити, та ще ем пошкалював десь двох, або трьох, но, сину, подь!

Приблизився переляканий Гирб до ватри та каже: – На пожиток! Перебачте, але у нас велике сято, ти ішше і п'ятниця, у письмі заказано на се сято істи м'ясо. Ми разуємо, Богу са молиме, перебачте, дїду.

Ліснюк потрощив половину з тієї проклятої печенини, а другу половину схопив під пахву та без «добраніч» пропав із колиби.

ОСІННІЙ ВЕЧІР ЗНИЗУЄ ПЛЕЧИМА

Слова Ярослава КАМІНЕЦЬКОГО

Музика Юрія ПАРАЩИНЦЯ

Moderato

Voice

Ritornello

Voce

О - сін - ній ве - чір
Із да - ли - чі - ні
Га - ня - є ві - тер

зни - зу - є пле - чи - ма: Ще пе - ред - час - ний па - до - лист о -
стих - лий спо - мин зли - не: Ко - лись я сло - во до - ко - ру ска -
бу - ри - ми ро - ва - ми По - жух - лі рещт - ки зня - тих з лі - ту

цей. ...Що ж, до - лень - ка - роз - луч - ни - ця нав - чи - ла
зав - І до сьо - год - ні чис - та, мов ро - си - на,
шат. Ви - со - ко - ніж - но - див - ни - ми сло - ва - ми

Тво - є чи - та - ти у згад - как ли - це.
Тво - я до ме - не сві - тить - ся сльо - за.
Мо - я на те - бе мо - лить - ся ду - ша.

Що ж, до - лень - ка роз - луч - ни - ця нав - чи - ла Тво - є чи - та - ти
І до сьо - год - ні чис - та, мов ро - си - на, Тво - я до ме - не
Ви - со - ко - ніж - но - див - ни - ми сло - ва - ми Мо - я на те - бе

у згад - как ли - це.
сві - тить - ся сльо - за.
мо - лить - ся ду - ша.

СКАЖИ МЕНІ

Слова Василя БАРШАЯ

Музика Івана ЛІБЕРА

Рухливо
Один

Схо - ва - лось сон - це за го - ро - ю, За -
Так ти - хо скрізь, у дво - х ми зно - ву, Де
Про що в вік - но мо - є від - кри - те. Спі -

ду - ма - лись ряс - ні са - ди, За -
мі - сяць мрій - но нам сі - я. Ше -
ва - ють зно - ву со - ло - в'ї? Чо -

тих - ли тре - лі пе - ре - лив - ні, У
по - чуть вер - би між со - бо - ю, В мо -
му те - бе я так ко - ха - ю? Ска -

се зіт - ха - є на - вкру - ги. Чо -
їй ру - ці тво - я вкру - ка. ка.
жи ме - ні, ска - жи ме - ні... ні...

му так пах - нуть ма - ті - о - ли, І цвіт виш - не - во -

го са - ду? Чо -

му трем - тить струн - ка бе - різ - ка. Бі -

ля про - зо - ро - го став - ку? //Чо//

Дитячі сторінки

Іван ФРАНКО

Абу-Касимові капці

(Казка)

I. ХТО ТАКИЙ БУВ АБУ-КАСИМ І ЯК ВИГЛЯДАЛИ ЙОГО КАПЦІ

У Багдаді, славнім місті,
Тому літ не сто, не двісті,
Як халіфи ще жили,
Був вдовець, стара катряга,
Та такий вам скупиндряга,
Що шукать по всій землі.

Хоч багатий був, як рідко,
Та ходив брудний, як дідько,
І обдертий, як жебрак:
Сорочище чорна, груба,
Ледве руб держиться руба,
А штанищі, мов райтак.

Лисину замість тюрбана
Обвивала шмата драна,
Ветха – й кольору не знаць;
Плащ – верета-перетика,
Шпилька з терня, пояс з лика
Хоч у просо шпаки гнать.

Звався дід той Абу-Касим,
Був купець собі, не блазень,
Пахощами торгував.

Як по місті йшов часами,
Всякий люд за ним юрбами
Біг і дивом дивував.

Та найбільше всіх уваги
У старого скупиндряги
Його капці знай тягли:
Але капці ж бо то, капці!
Що, мабуть, ще дідьчій бабці
Шлюбним обувом були.

Відки Абу-Касим взяв їх,
Кілько літ уже вживав їх,
Сього не затамив світ;
Знали лиш шевці багдадські,
Що ті капці чудернацькі
Латали вже з десять літ.

Що там прищіпок без міри!
Що там дратви, що там шкіри
Шевські руки уплели!
Десять раз підшви клали,

До старих нові шпиляли,
Щоб міцнішії були.

А під десять шкір тих, братку,
Абу-Касим наостатку
Цвяхів густо сам набив,
Та й то цвяхів з головками,
Мов цибулі з часниками, –
На уряд коваль зробив.

І обцаси тож незгірші:
Мов копита щонайширші,
Отакий лишали слід;
Пришви, дубельтово шиті,
Так були латками вкриті,
Наче дуб, корявий дід.

Носвий ковчег – я певен –
Стільки лат не мав і бревен,
Що ті капці-шпаки;
Подобали на колоду,
А тяжкі були до ходу,
Наче проса два мішки.

То ж то мир увесь зглядався,
Як в них Касим прокрадався
Вулицями на базар,
Як потів, бідак, і сапав,
Ноги тяг, що ледве шлапав,
Мов за кару кайданяр.

Купці тії так всі знали,
Так їх часто споминали,
Що прислів'ям стались вमितь:
Як тяжке щось мав хто в гадці:
«Се як Касимові капці,
Сього я не втну зробить».

Дитячі сторінки

Слухайте ж, як доля-ненька
Тими капцями злегенька
Скоботать його взяла,
Поки всі гидкі й болющі
Злих привычок шкаралющі
Потрощила й розмела.

II. ЯК АБУ-КАСИМ НА ЛІЦИТАЦІЇ КУПИВ СОБІ БІДУ

Раз базаром Абу-Касим
В день торговий ледве лазив,
В своїх капцях ноги тяг,
Та торгу він знай пильнує!
Тут продасть, там знов купує,
Все снуєсь по вулицях.

Втім, забили барабани,
І валить народ юрбами
Там, де возний судовий
Став на бочку й викрикає:
«Хто охоту й гроші має,
Най іде в базар новий!»

У базарі, добрі люде,
Ліцитац'я зараз буде!
Там купець єсть Бен-Омар;
Пахощами він торгує, –
От у нього ліцитує
Суд за довг увесь товар».

Мусульмани теє чують,
Ті жаліють, ті кепкують,
Та ніхто не поспіша.
«Пахощі – се бабське діло!
Нам на те, щоб грішне тіло
Прокормить, нема гроша!»

Та один Абу-Касим,
Вчувши се, аж скочив разом,
Мов підріс і просвітлів.
«Пахощі, та й то хороші!
Продадуть за песі гроші!

Коб на час я долетів!»
І вже сапа, і вже фука,
Шкандибає і штильгука
В Бен-Омаровий базар...
Тут спіткнеться, тут офукнесь,
О прохожих лобом стукнесь,
А біжить, мов на пожар.

Прибігає – не вітаєсь,
Тільки про товар питаєсь
Та розвідує ціну.
Втім, Омар до нього сходить
І набік його відводить
На хвилиночку одну.

«Друже любий, Абу-Касим!
Бачиш, що за горе разом

Впало, наче з неба грім,
На мій дім! Та, їй же богу,
Най зламаю зараз ногу,
Як я сам що винен в тім!

Знаєш сам – купець я чесний,
Але трафивсь друг облесний,
Я за нього заручив;
Вчора мав він довг сплатити, –
Ну, і втік! І ось, гляди ти,

В що мене він затащив!
Дуже любий, Абу-Касим!
Порятуй мене сим разом!
Словечко одно скажи,
Що сплатиш сей довг за мене!
А то горенько нужденне
Жде мене в тюрмі, в вежи!

Та самому б ще терпіти
Півбіді! А жінка, діти!
Адже все спліндрують тут!
Так що нам хоч зараз гинуть,
Хоч із мосту в воду плигнуть...
Сяк чи так – нам всім капут».

Та не зрушив скупиндрягу!
Замість взяти на розвагу
Його просьбу, його плач,
Він промовив: «Кумцю любий!
Я? Тебе спасать від згуби?
Чи ж то я такий багач?»

І, лишивши Бен-Омара,
Він спішить, де возних хмара
Ліцитацію вела,
І рожевого олійку
Величезною сулійку
Власне на продаж внесла.

Сей олій з Шірасу просто
Варт був, певно, п'ястрів зо сто,
Та ніхто не купував:
Абу-Касим скупарисько
Безсумлінно всю бутлисько
За три п'ястри сторгував.

Дав три п'ястри, в міх бутлище
Та домів коби чимшвидше,
Наче з краденим, летить.
А Омар зітхнув та й шепче:
«Бог тобі за добре серце
Ще й з процентом заплайти!»

(Далі буде).

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

УРІВКИ З БУДЕННОГО ЖИТТЯ

– Бери Васи' пий, добра горівка, простягає вуйко Іван сусідові напівпорожню пляшку.

– Та, не хочу, бо ади дохтор ми...

– Лиши на фену дохтори, бо не знають нічого, – перебиває його вуйко Іван.

Далі пішла бесіда про дохторів, а потім про попів та міліціштів, поки вуйко не згадав знову про пляшку.

– Но п'єш Васи'?...

– Та не п'ю Іва, бо ади...

А далі знову про дохторів, а від них до похорону, а від похорону до погоди...

– Агі, Васи' та ти не п'єш?

– Но, дай та уп'ю, бо...

– Но, аж не п'єш – не пий, але абес знав, што дохтори... – почав знову про дохторів вуйко.

В неділю перед церквою, люди гудять, гомонять, судять...

– Ади, яка комедія трафиласа: Марія Грушнікова утекла у світ із Ільком Сободишом.

– Не говоріт!

– Фена юй тота!

– Агі, на звию!

– Пропала би!

– Айбо Іван винен, бо єй не бив!

– Бізуно, што винен!

– Ні перстом єй не кинув!

– За ото утекла, курва...

– Хто таке чув не бити жону?..

Коли Михайло Емберик зайшов до корчми, всі люди умовкли, «бо ади, чоловік у біді, здох му вул (віл)».

– Як у мари Міха', ти не видів, што забетег? – насмілився Лотак.

– Та не хорів, Оле', ади так удразу...

– Но, тото таке життя, Міха', так пуйдеме із сего світа: оден за другим...

– Айбо ти, Іва', вадь єс іздувір, вадь не єс із усьим розумом... – сплеснула руками стара Іваниха.

– Што са трафило, Марі? – здивувався старий.

– Де у біді єс вер псови усю ріпу заряджену шкварками?

– Та што аж єм вер?... – пробував викрутитися старий.

– Та ади, муг єс верти поросьови, бо із пса солонини не буде. З пса тують хосни, што гавкає, доста 'му й чіру.

– А ти, Марі, без гавкала тують із чіром? Гавкала бес? Га!?

Звали його вуйко Берча. Щоранку виходив на ворота, подивитись на дітей, які йшли до школи.

«Ади старий Берча знов управляє дітей у воводу (дитячий садок)», – сміялись з нього, а йому байдуже, стоїть і промовляє до дітей:

– Ідіть, голуб'ята, ідіть до ошколи, бо ошколи гія розумним аби ще май розумні, бо дурня не научиш ні у якуй ошколі.

– Йой, Іва', дивиса, лиш дивиса, што за молодича іде!.. – трохи не скрикнув старий Петро Дьордіка.

– Було би што гомлати (обнімати), Пе', гомлав би, што би са надсів... – облизав губи вуйко Іван.

– А лиш дивиса, Іва', як миндиче гузицями...

– Файно миндиче, Пе', файно...

– І сама файна, як чорт, Іва'

– Пропав би та би щез, Пе', – хреститься вуйко Іван, і Петро за ним.

– Дай ціг'аретлик, ґаздо, та ти укажу, який маєш віїтор (майбутність).

– Яка міні хосна його знати? – махнув рукою вуйко Іван. – Як бес знала указати минуле, тото би було файно.

– Та я знаю, – випнула груди циганка.

– Знаєш одно фівкало з мошини, ото знаєш, – розсердився вуйко.

– А, як бем не знала?! – обурилась циганка.

– Та як бес знала, не просила бес курити уд мене, бо я вже тири дни, як не мав штіклика (недокурка) у роті.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Іван ДОНИЧ

НОСТРАДАМУС

(Гумореска)

Можете мені не вірити, заплюйте очі, покрутіть біля скроні пальцем, — мовляв, пришелепкуватий! Кажіть, що хочете, — мені байдуже.

А я вам скажу: недарма в селі мене називають Нострадамусом. Бо що не скажу — те неодмінно збувається.

Звичайно, мені іноді перепадає за моє знахарство. Та душею ніколи не кривив і не збираюся кривити. Ну, народився я таким, що все знаю! Метикуватий дуже й передбачливий.

Зустрів якимось на дорозі голову сільради, який шепнув молодій завклубом кілька слів: мовляв, як там на вечір?... А я одразу ж зметиковав, що він прийде до неї увечері. Недовго думаючи, заходжу до контори та й кажу його дружині:

— Пані Ганно! Космос і зірки підказують мені, що ваш чоловік сьогодні до молодичі зібрався. До якої, мені не сповістили, але неодмінно сьогодні увечері це трапиться в нашому клубі.

Коли чую! Ганна-головица завклубшу за волосся тягала, лаялась та ще й під очима синців поналіплювала! А та роздерла головисі спідницю, подряпала в роті і молоком облила!

Де в неї те молоко взялося в клубі?! Чи вона голову сільради не встигла ним похачувати, чи що?

Усе село на вухах стоїть! Іржуть з цієї кумедії! А як сам голова втік! Вмерти й не жить! Без шапки, в самій майці та ще й босий по снігу! Тепер, мабуть, не буде висувати себе втретє на голову!

Ото була вистава, ото забавка! З куців та з-за парканів спостерігали зацікавлені баби. Я ж їм сказав, що біля клубу увечері виступатиме цирк, та ще й безкоштовно! Вони не вірили мені. А я ж такий, що все знаю. Все-все! Ви не встигнете чхнути — я пораду дам, чому й від чого.

Бухгалтерова жінка забідкалася, мовляв, у чоловіка голова розривається на шматки. А я тут і кажу:

— Вона б не розривалася, якби учора в Дуньки Горпининої перваку не пив. Теплого, з-під самої лійки. Підставить, націдить, вип'є та все гиги та гиги до неї! Обіймається, ви-ціловує... Звиняйте, що було далі — мені зорі не сповіщають.

А ще ось що. Думаєте, хто мотоциклом з коляскою дві машини цегли з будмайданчика додому перевіз?

Петро Краков'як. Пляшку сторожеві дав і вантажить собі тихенько. У коляску, знаєте, скільки влазить? Не знаєте? А я знаю! Сто п'ятдесят дві цеглини!

За два тижні у нього вирости стіни нової повітки. І всього за дванадцять пляшок.

Одного тільки не можу дізнатися. Хто мене вночі отак безжально ломакою разів зо двадцять наворачув?! Молотив, як старе відро! Щоб тебе лихоманка на припічку молотила...

Стою позавчора неподалік хати Максима Бугайка і навіть не звертаю уваги, як з його подвір'я двоє дошки крадуть. Собака й не гавкне. Вони носять і носять, носять і носять! А мені що? Стою собі та й дивлюся на зорі. Нічого навкруг себе не помічаю, не бачу, окрім зірок та місяця, нічого не чую. Коли як вмегелить мене впоперек спини! Аж у животі кавкнуло! Тоді духопелить по чім попало ще й приказує:

— Ось тобі! Щоб знав, як із зірками спілкуватися та правду казати! А мовчи, а мовчи, Нострадамусе клятий!

Всипав мені так, що дві доби на очі не бачив: запухли, ніби біля вуликів порався!

Та я про все дізнаюся. Ось тільки поправлюсь, видужаю... Але не скажу, хто в Максима дошки вкрав, бо туди не поскаржишся — вони ж були без погонів... Мені зорі усе підказують — я Ностра... Ша, бо знову хтось почує...

ЗОЛОТА БУКОВИНСЬКА ОСІНЬ

Фото Яреми ОНИЩУКА

